

***Historia Gimnazjum
Toruńskiego 1568-2018.
Spacerkiem przez 450 lat
istnienia szkoły***

8 marca 1568

Dzień introdukcji pierwszego rektora Macieja Breua z Saksonii.

Przekształcono szkołę parafialną świętojańską oraz trzyklasową szkołę miejską.

Powstało protestanckie gimnazjum *Schola Thorunensis*.

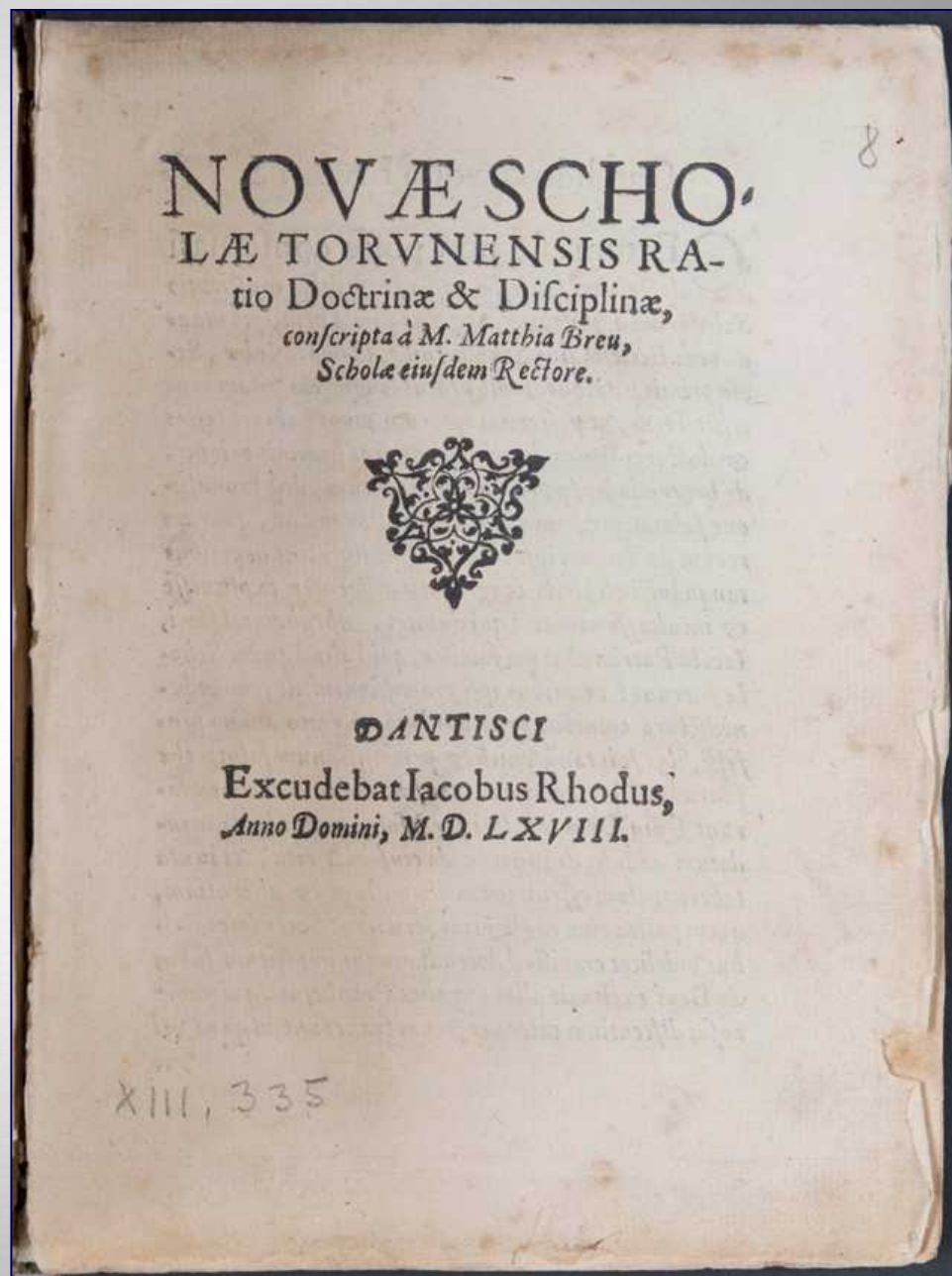
Ogłoszenie *Ordynacji szkoły*, przyjęto za symboliczny początek działalności toruńskiego gimnazjum.

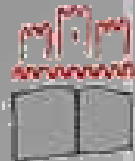

Skromna karta tytułowa
druku **Ordynacji szkoły**,
który był tłoczony
w Gdańsku:

*Novae scholae
Torvnensis ratio
doctrinae et disciplinae,
conscripta a M. Matthia
Breu, scholae eiusdem
rectore,*

**Dantisci : excudebat
Iacobus Rhodus, 1568.**

Reformy Henryka Strobanda

1584 - zreorganizowano
szkołę

1587-1592 - podniesiono
rangę szkoły do stopnia
akademickiego

Powstało **Gymnasium
Academicum.**

Zmiany te sankcjonował
dokument *Orationes Decem.*

ROCZNIK №1
Toruń 2015

Zeszyty literackie i naukowe

I Liceum Ogólnokształcące im. Mikołaja Kopernika w Toruniu

1594 powstaje biblioteka gimnazjalna.

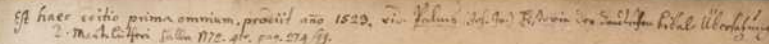
Henryk Stroband stworzył w 1594 bibliotekę i oficynę drukarską.

Druki tam tłoczone, jak i zbiory gromadzone w bibliotece gimnazjalnej, znajdują się dziś w zasobach Książnicy Kopernikańskiej w Toruniu.

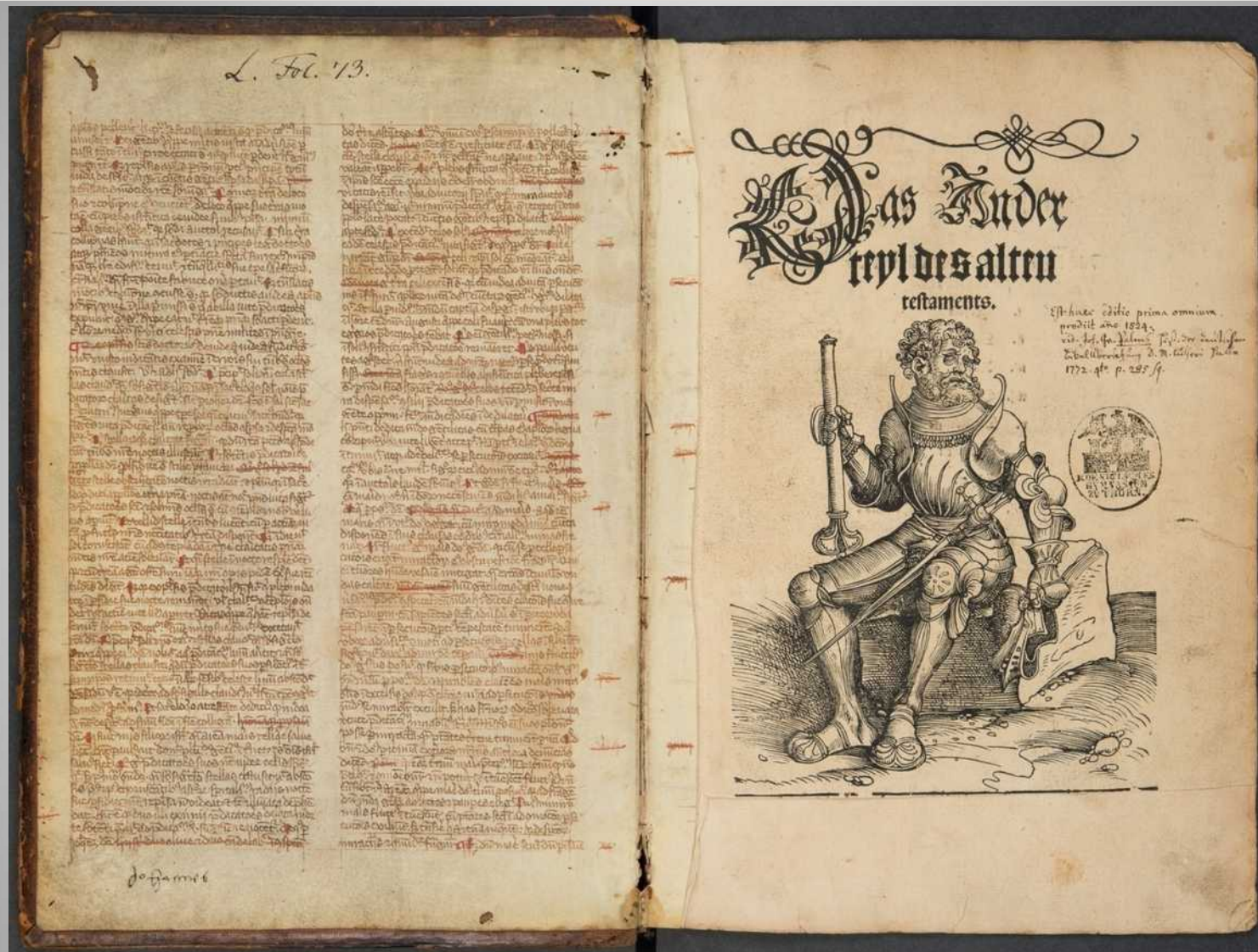
W bibliotece Gimnazjum Akademickiego można znaleźć rękopisy i druki dotyczące Torunia, ale i druki tłoczone na terenie całej Europy, które służyły profesorom i uczniom tej szkoły.

**przekład na j. niemiecki
Pisma Świętego.**

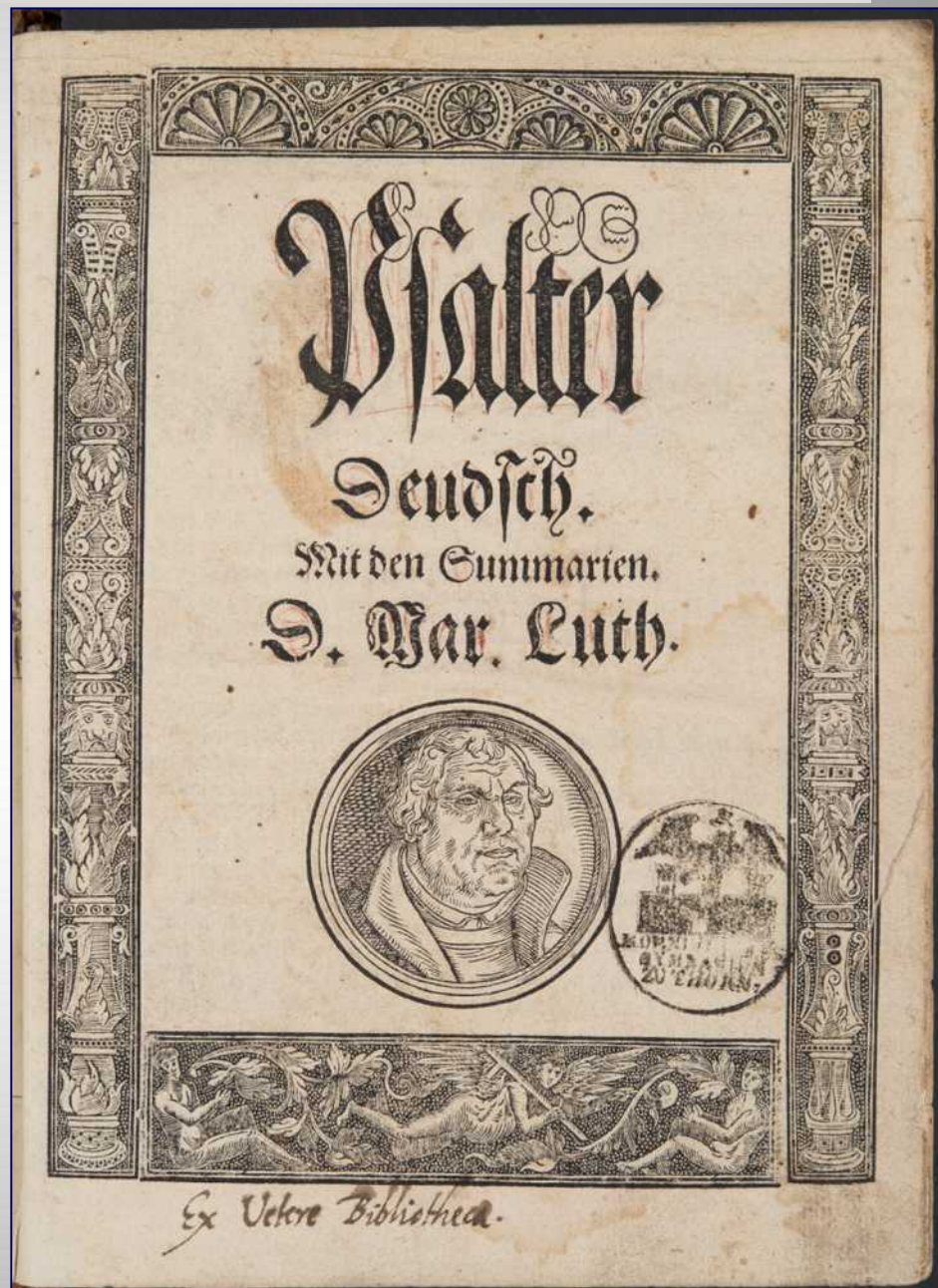

Das Alte testament deutsch M. Luter, Wirttenberg 1524.

***Psalter Deutsch Mit
den Summarien D.
Mar[tin] Luth[er],
Lepzig 1541***

***Psałterz
w tłumaczeniu
na język niemiecki
Marcina Lutra.***

EFFIGIES REVERENDI VIRI, D. PHI
LIPPI MELANTHONIS, EXPRESSA FFITEREM
GAE, ANNO M. D. LXII.

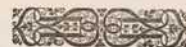

PHILIPPUS MELANTHONI
SACRARVM LITERARVM SOLERTISS ET FIDE-
LIS. EXPLICATOR, VERITATIS COLECTISS PATRONO IN
primis strenuo, op. disciplinarum & artium cum instructori, cum conferen-
tiori: Qui omnem doctrinam quasi uagum & dissipatam collegit, & ad certam
rationem reducit. Viro pietate, studio pure religionis, sapientia, uirtute, his
manitate, benignitate erga omnes praeclaris, felicitate & sancte mor-
tuo 13. Cl. Mar. cum uixisset annos 63. M. 2. D. 2. H. 1. in
Academia Viteberg. cui ille totis Annis 42.
operam nauauit. H.M.P.C.

[illegible][illegible]

IOACHIMVS CAMERARIVS.

VITEBERGÆ ANNO M.D.LXII

Karta z podobizną Filipa Melanchtona (1497-1560)
Dzieła wszystkie (Operum reverendi viri Philippi Melanthonis, pars secunda), Wittenberga 1562.

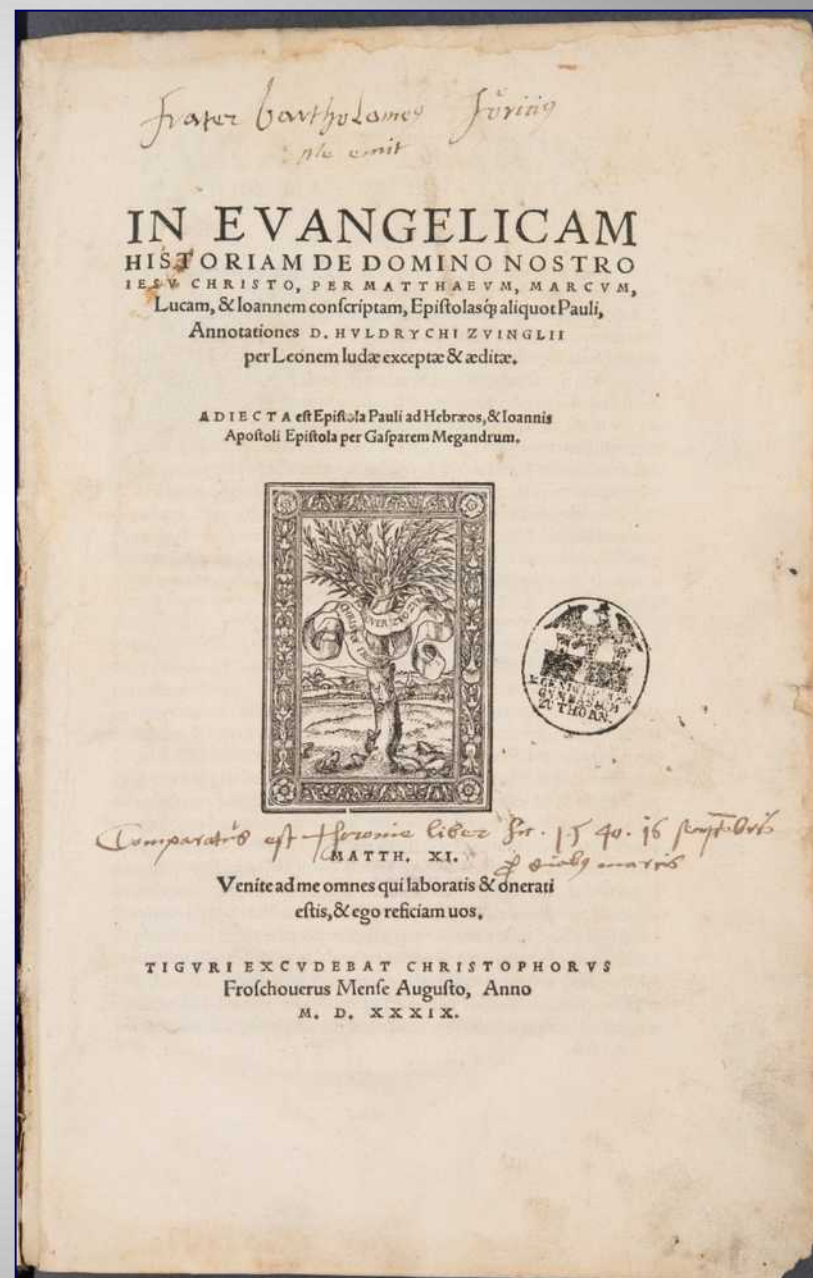

Ulrich (Huldrych) Zwingli

*Komentarze do pism
ewangelistów Mateusza,
Marka, Łukasza i Jana*

*(In Evangelicaim Historiarn de
Domino nostro...),*

wyd. Zurych 1539.

**Karta z podobizną
[drzeworytem z ok. 1531],
Ulricha (Huldrycha) Zwingli
(1484-1531)**

**szwajcarskiego kaznodzieji
i teologa, z jego dzieła**

***Komentarze do pism
ewangelistów Mateusza,
Marka, Łukasza i Jana
(In Evangelicaim Historiarn de
Domino nostro...),
wyd. Zurych 1539.***

Q. V. I. Christo & patrie uixit docuit uigilauit,
Pro Christo & patria fortiter occubuit.
Sed quid retulerit quā tandem morte necetur
Cui dum uiuebat uiuere Christus erat.
Zwinglius occubuit, sed corpore, cetera nunquam
Non meliore sui parte superstes erit.
Rumpere liuor edax, uita qui perpete Christo
Quicquid bonis manet, haud mortuus esse potest.
Mors etiam lucro est, multo iam fœnore mentis
Fortius exurgunt femina sparsa pie.
Die Octobris XI, Anno Domini M. D. XXXI,

Mikołaja Reja z Nagłowic
Postylla Kraków 1571.

Wydanie zdobione z
pięknymi drzeworytami.

Zawiera obszernie
skomentowane fragmenty
Pisma Świętego,
przeznaczonego do
odczytywania w trakcie
nabożeństw.

Mikołaj Rej

Postylla

Kraków 1571.

Krotka namowa.

N pogańci co Boga nie ználi/
A przyſzłych ſpraw nigdy nie ſtycháli/
Zapłaty w tym wieczney nie czekać/
Jedno iż to przyſtało znać.
A coż owſzem ty coſ prawdę poznał/
A wieſz iakoś nadzieję otrzymał/
Tu w doczeſnym y w wiecznym żywocie.
Jeſli ſtale będzieſz ſtał przy cnoce.
Tu na ſwiecie ſława dobre mienie/
Potym wieczna radość y zbawienie/
A czegoż inż wiecey maſz doczekać/
Doſyćci tho/ iedno ſie chciey vznać.

*Sic oculos REIVS, sic ora diserta ferebat.
REIVS Sarmatici splendor bonosq; soli.
Noſter hic eſt Dantes, ſeu quis cultiſſima ſpectet
Carmina, diuini ſumen & ingenij.
Si cantus, dulceſq; modos, quibus eſſera mulcet
Peſtora, Calliopes filius alter hic eſt.
Tu noſtris ſeruato decus tam nobile terris
CHRISTE diu, ut laudi ſeruiat ille tue.
And. Tri.*

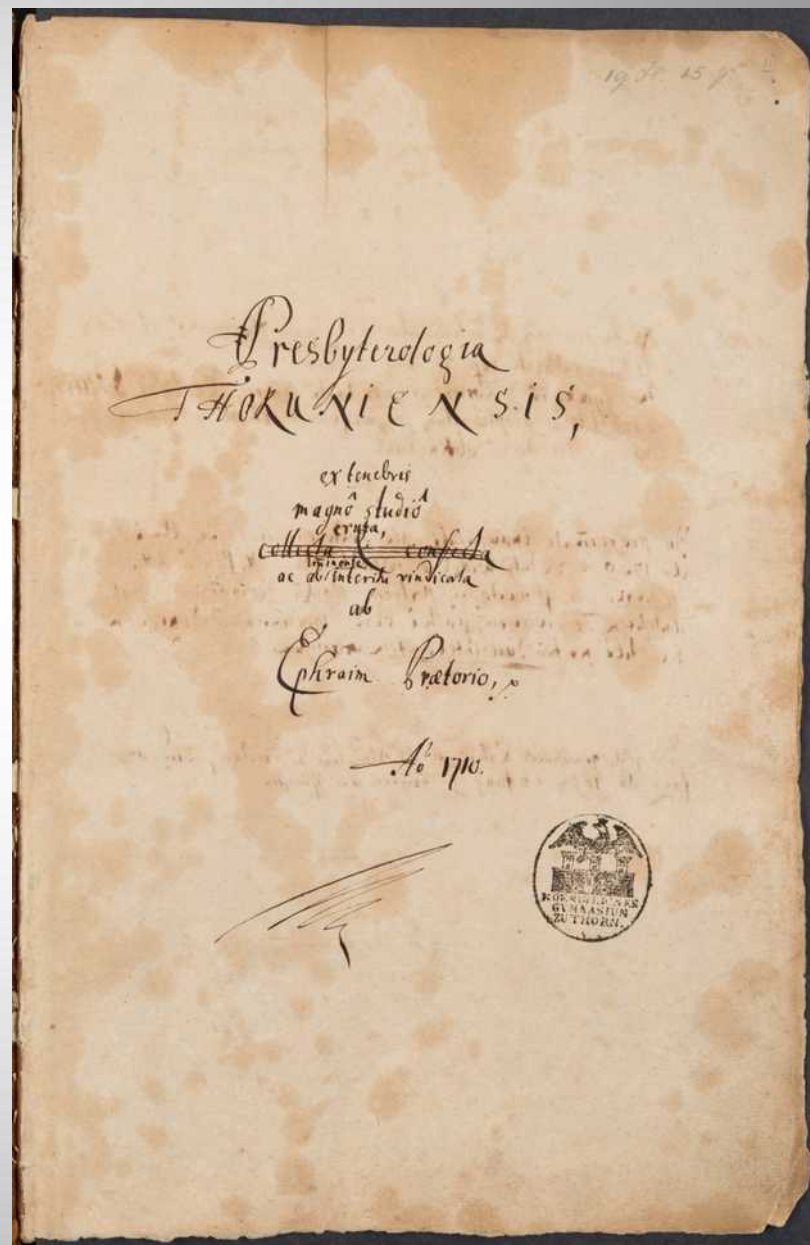

Karta papierowego rękopisu

Ephraim Praetorius
(1657-1723)

Presbyterologia
Thorunensis
Toruń 1710

**Tekst jest historią Kościoła
protestanckiego w Toruniu.**

Ephraim Praetorius

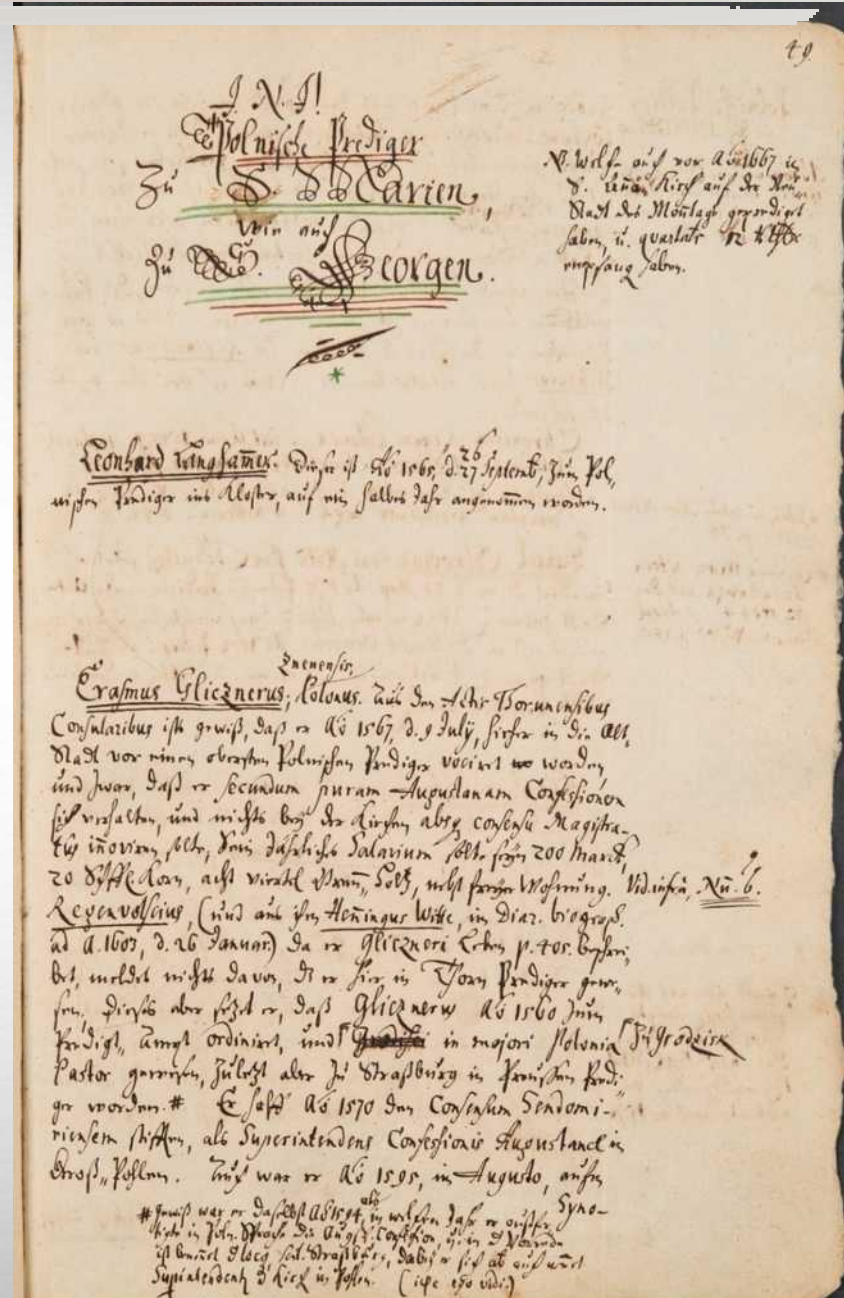
(1657-1723)

Presbyterologia

Thorunensis

Toruń 1710

**Na karcie fragment opisu
dotyczący Erazma
Glicznera, autora tekstu,
który znalazł się w
pierwszym druku
toruńskim (1569).**

Pierwsza książka wydrukowana w Toruniu

Erazm Gliczn

**Assertationes aliquot
breues ac dilucidae pro
baptismo infantium
testimoniis veterum Patrum
roboratae contra
catabaptismum in Polonia**

**Excvsvm Toroniae
1569.**

ERASMI GLI
CZNERI CHRISTI

IE SV SERV: ET ECCLES

arum in Polonia Confessio Angellana Senioris.

Assertiones aliquot breues ac dilucidae pro Bas

ptismo infantium testimoniis veterum Pa

trum roboratae contra Catabaptif

mum in Polonia, iam etiam

proh dolor excu

tam.

BASILIVS CONTRA SABEL

lanus & Arium Pagina 356. 357.

V

bi hortamur Anabaptista, ut non omni modo qd

vobis placet à nobis audiri queratis, sed quod Dei

mino complacet & consonum est scripturis, & non

contrarium Patribus: compescat vos traditio, Dei

minus sic docuit, Apostoli predicauerunt, Pa

tres conseruauerunt, Martyres confirmauerunt

sitis contenti dicere velut

edocli illi.

EXCVSVM TORONIAE

M D. LXIX.

Okladka kancjonału pruskiego

Georg Friedr. Rogall

*Kern alter und neuer Lieder,
fuer das Koenigreich
Preussen*

Kwidzyn ok. 1850.

Oprawa wykonana koralikami
szklanymi
na płótnie.

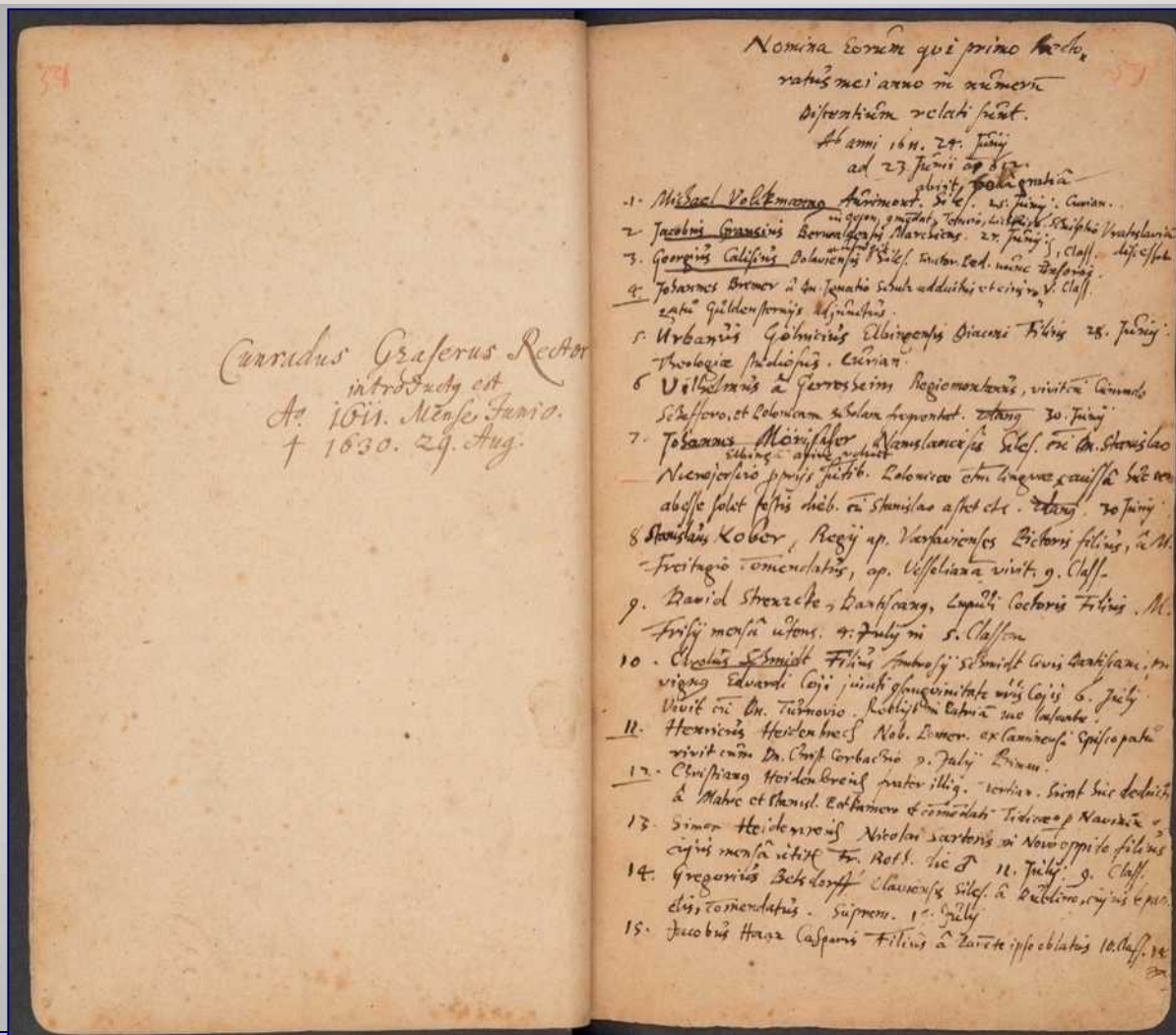
Czasy humanizmu - 1600-1660 - międzynarodowa sława szkoły – ważne centrum protestantyzmu

Okres baroku i wczesnego oświecenia - 1660-1745 - zainteresowanie naukami ścisłymi, badania nad językiem polskim i rozwój piśmiennictwa okolicznościowego

Rozkwit oświecenia w mieście - 1745-1785 - Toruń po 1772 (pierwszy rozbiór) traci na znaczeniu

Upadek szkoły pod rządami pruskimi - 1793-1806 - utrata akademickiego charakteru szkoły i protestanckiego profilu

Lata Księstwa Warszawskiego i ponownie pod rządami pruskimi – 1806-1817 - to tylko lokalna placówka szkolna – chociaż departamentalna

Metryka Gimnazjum Toruńskiego

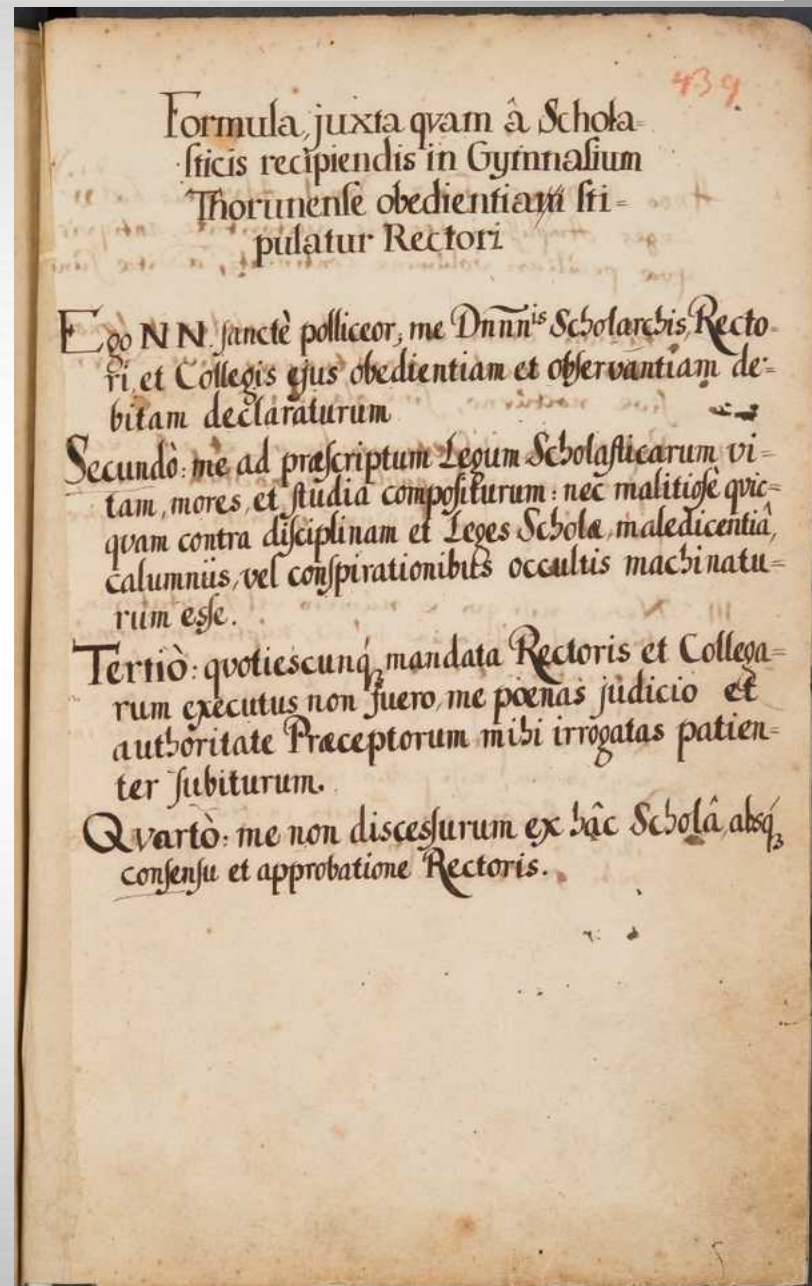
Matrikel des Gymnasiums zu Thorn von 1600 bis 1817
fragmenty spisu uczniów z 1611

Metryka Gimnazjum Toruńskiego

*Matrikel des Gymnasiums zu
Thorn von 1600 bis 1817*

formuła ślubowania
posłuszeństwa rektorowi
wg tekstu z XVII w.

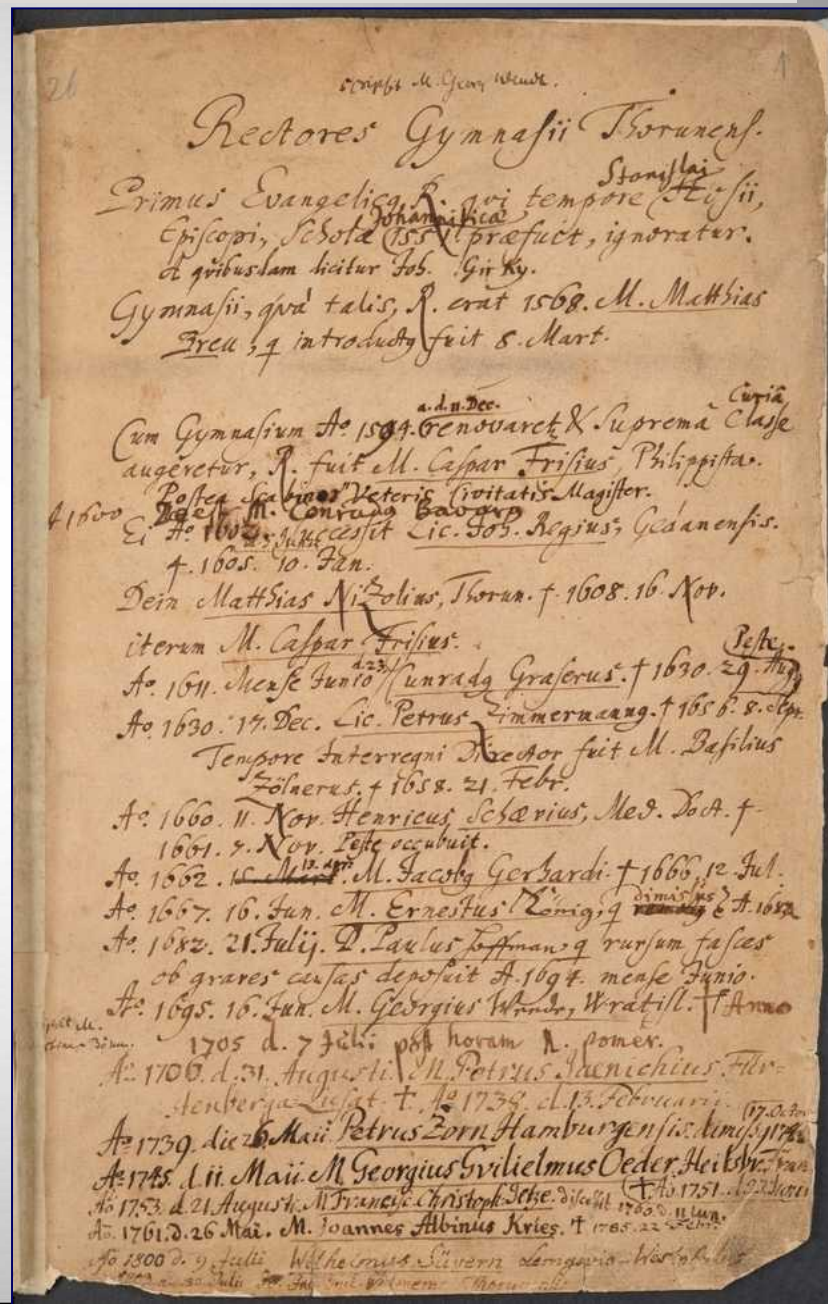

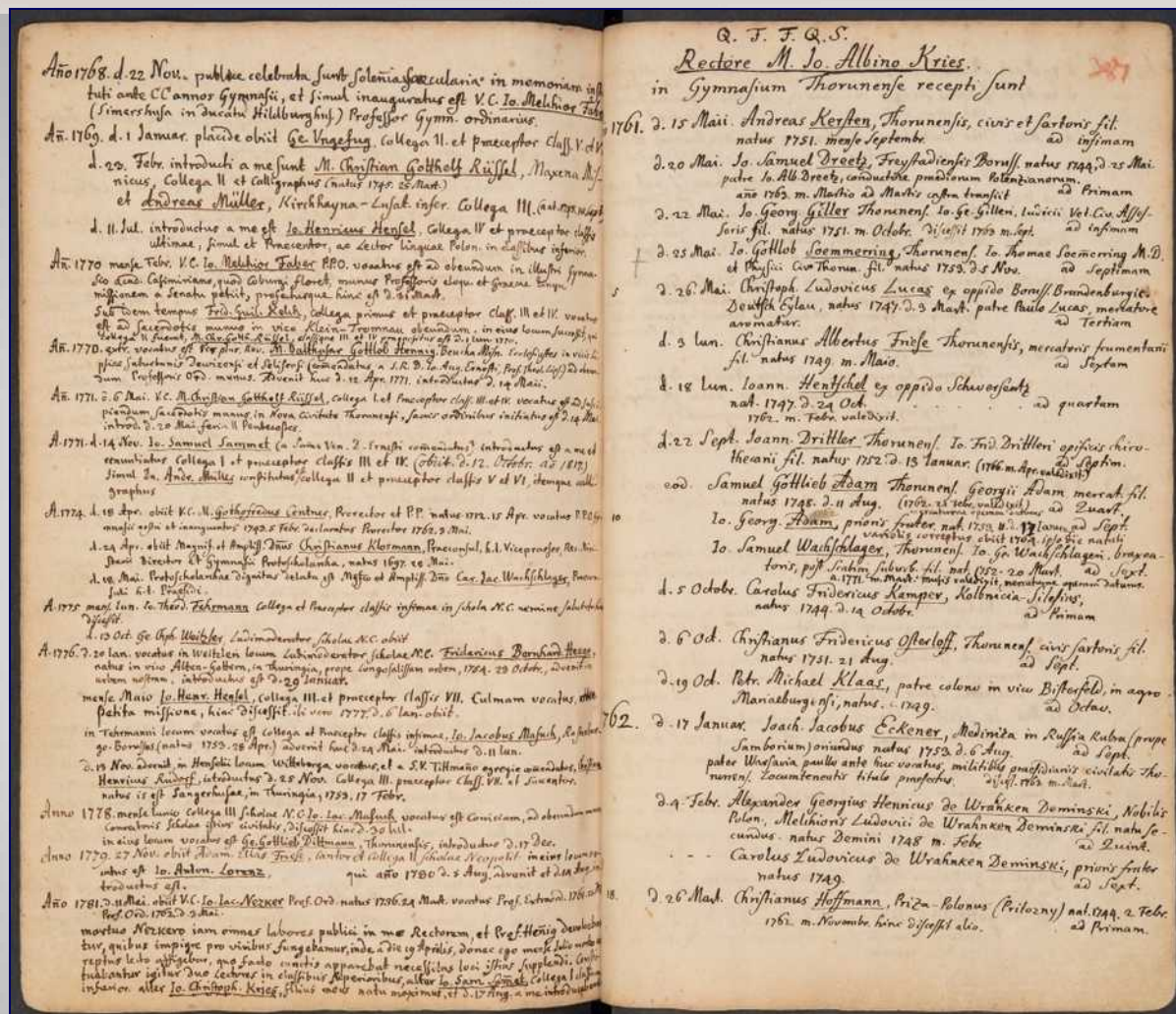

Metryka Gimnazjum Toruńskiego

Matrikel des Gymnasiums zu Thorn von 1600 bis 1817

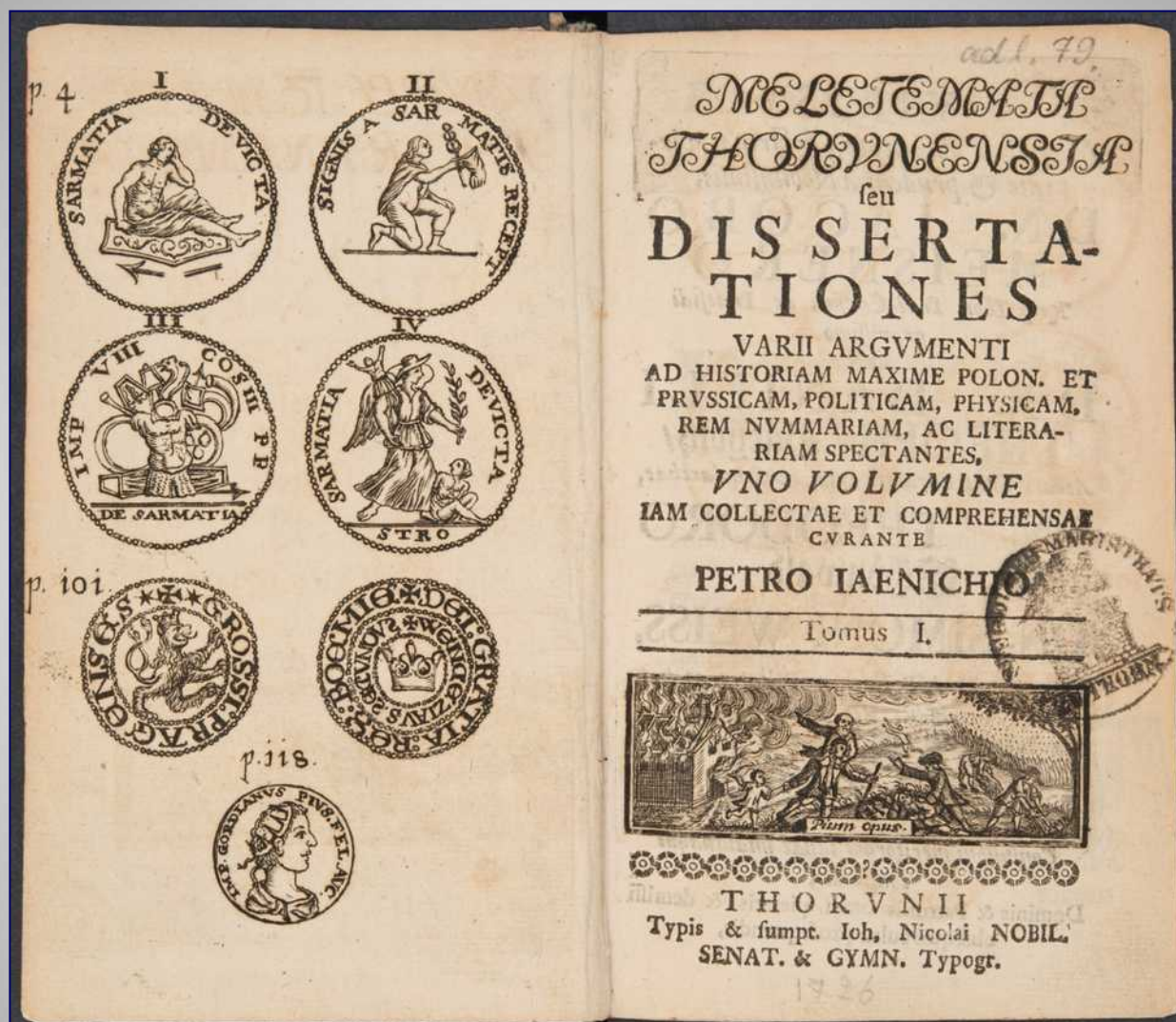
wykaz rektorów
(początek spisu)

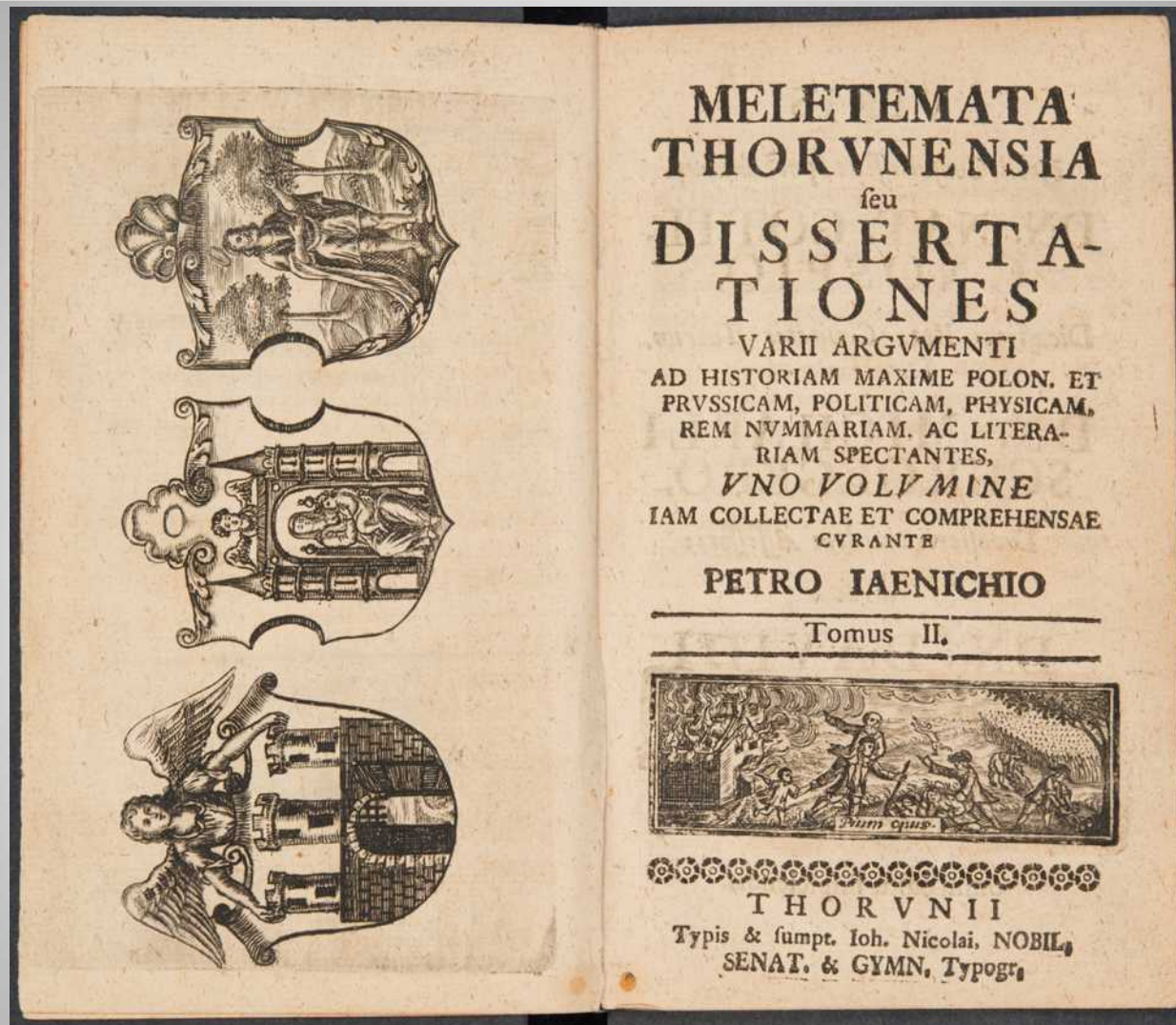
Metryka Gimnazjum Toruńskiego
Matrikel des Gymnasiums zu Thorn von 1600 bis 1817
(czasy Jana Albina Kriesa – rektora od 1761).

Meletemata Thorvniensia, seu Dissertationes...
Czasopismo Gimnazjum Akademickiego
Karta tytułowa z t. 1 (1726).

Meletemata Thorvniensia, seu Dissertationes...
Czasopismo Gimnazjum Akademickiego
Karta tytułowa z t. 2 (1727)

Frontispis dzieła Galileusza

*Dialog o dwóch
najważniejszych
koncepcjach wszechświata*

*Dialogvs De Systemate
Mvndi,
Autore Galilaeo Galilaei...
Lejda 1635*

Uwidocznieni na nim:
Arystoteles, Ptolemeusz
i Mikołaj Kopernik

Karta tytułowa druku Galileusza

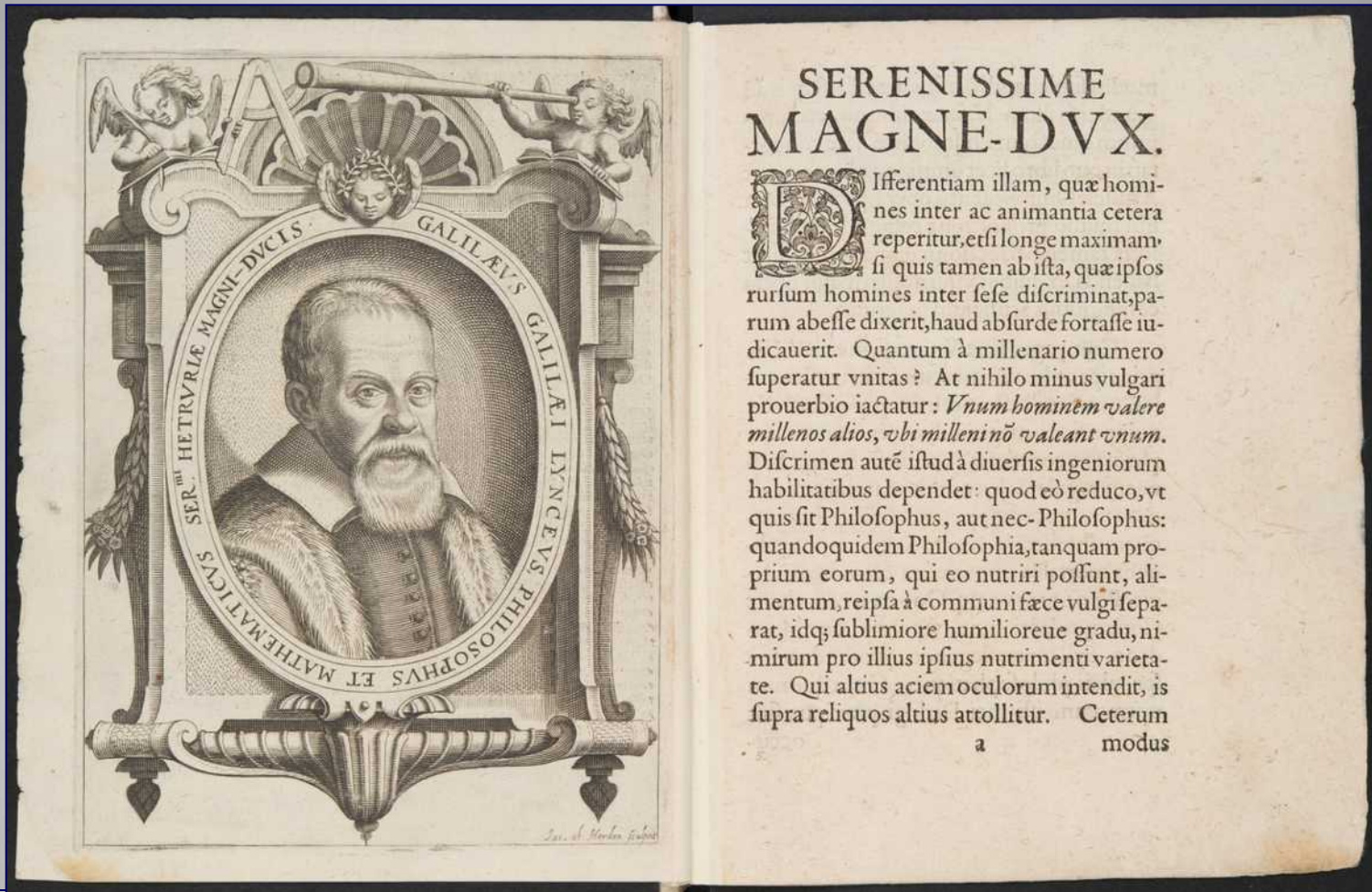
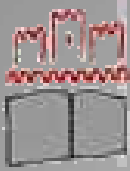
*Dialog o dwóch
najważniejszych
koncepcjach
wszechświata*

*Dialogvs De Systemate
Mvndi,
Autore Galilaeo Galilaei...
Lejda 1635.*

SYSTEMA COSMICVM,
Authore
GALILÆO GALILÆI
LYNCEO, ACADEMIÆ PISANÆ
Mathematico extraordinario,
SERENISSIMI
MAGNI-DVCIS HETRVRIÆ
PHILOSOPHO ET MATHEMATICO
PRIMARIO:
In quo
QVATVOR DIALOGIS,
DE
Duobus Maximis Mundi Systematibus,
PTOLEMAICO & COPERNICANO,
Vtriusq; rationibus Philosophicis ac Na-
turalibus indefinite propositis,
differitur.
Ex Italica Lingua Latine conuersum.
Accessit
Appendix gemina, qua SS. Scripturæ dicta
cum Terræ mobilitate conciliantur.
Alcinous.
Δείδ' ἰδεῖσθαι εἰς αὐτὴν τὴν γῆν τὴν κινουμένην φιλοσοφῶν.
Seneca
Inter nullos magis quam inter Philosophos esse
deber aqua LIBERTAS.
AVGVSTÆ TREBOC.
Impensis ELZEVIRIORVM,
Typis DAVIDIS HAVTTI.
Anno 1 6 3 5.

Dialog o dwóch najważniejszych koncepcjach wszechświata
Dialogvs De Systemate Mvndi,
Autore Galilaeo Galilaei... Lejda 1635
Portret Galileo Galileusza (1564-1642).

Karta z autografem autora,
dedykacją dla Gimnazjum
Toruńskiego gdańszczanina,
astronoma

Jana Heweliusza (1611-1687),
w druku *Instrumentarium
astronomiczne*, tłoczonym w
Gdańsku w 1673
(*Machinae Coelestis
Pars Prior...*,
Gedani 1673).

Frontispis dzieła Jana Heweliusza

Instrumentarium astronomiczne

widoczny m.in. Mikołaj Kopernik
i duński astronom Tycho Brahe.

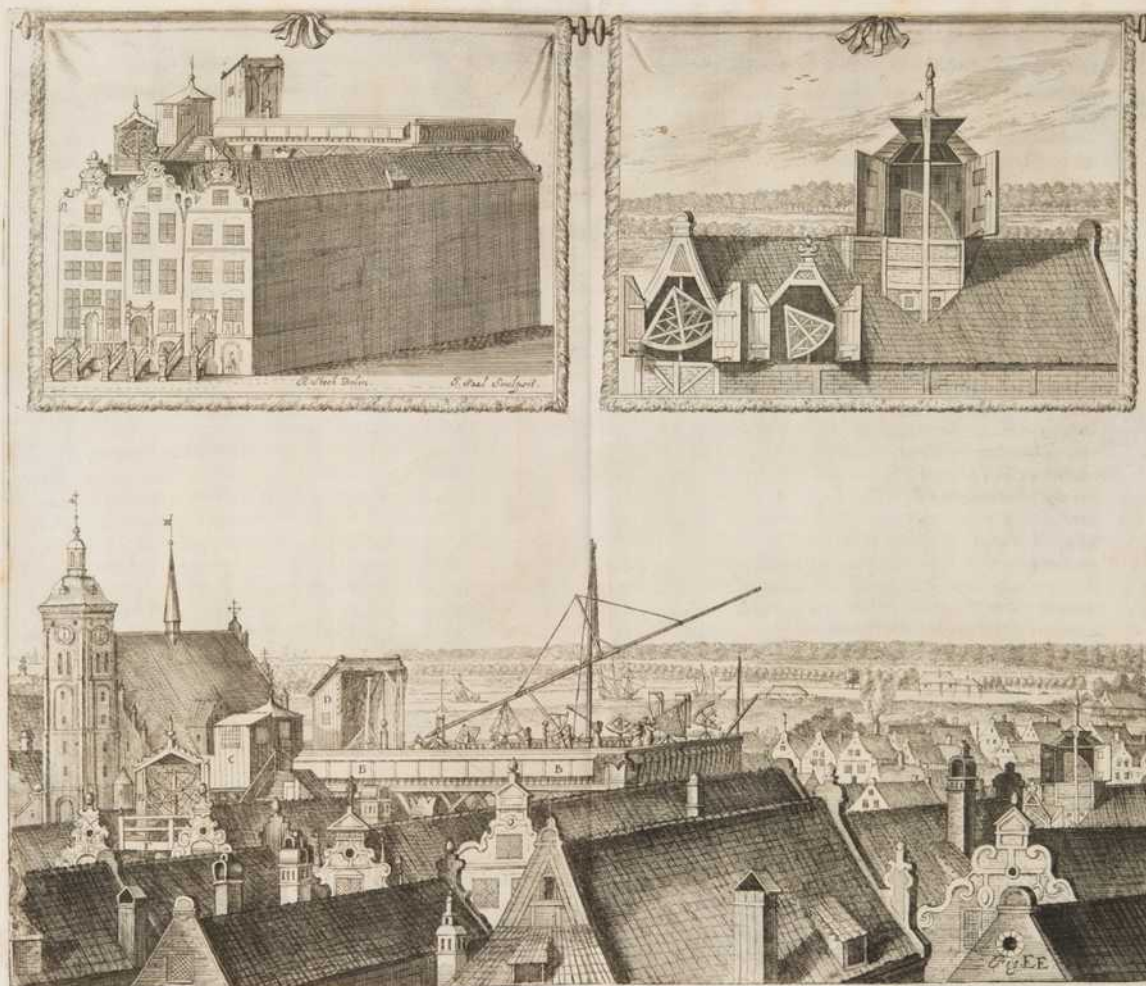

Jan Heweliusz, *Instrumentarium astronomiczne*, Gdańsk 1673
Astronom z drugą żoną Elżbietą przy Wielkim Sekstancie

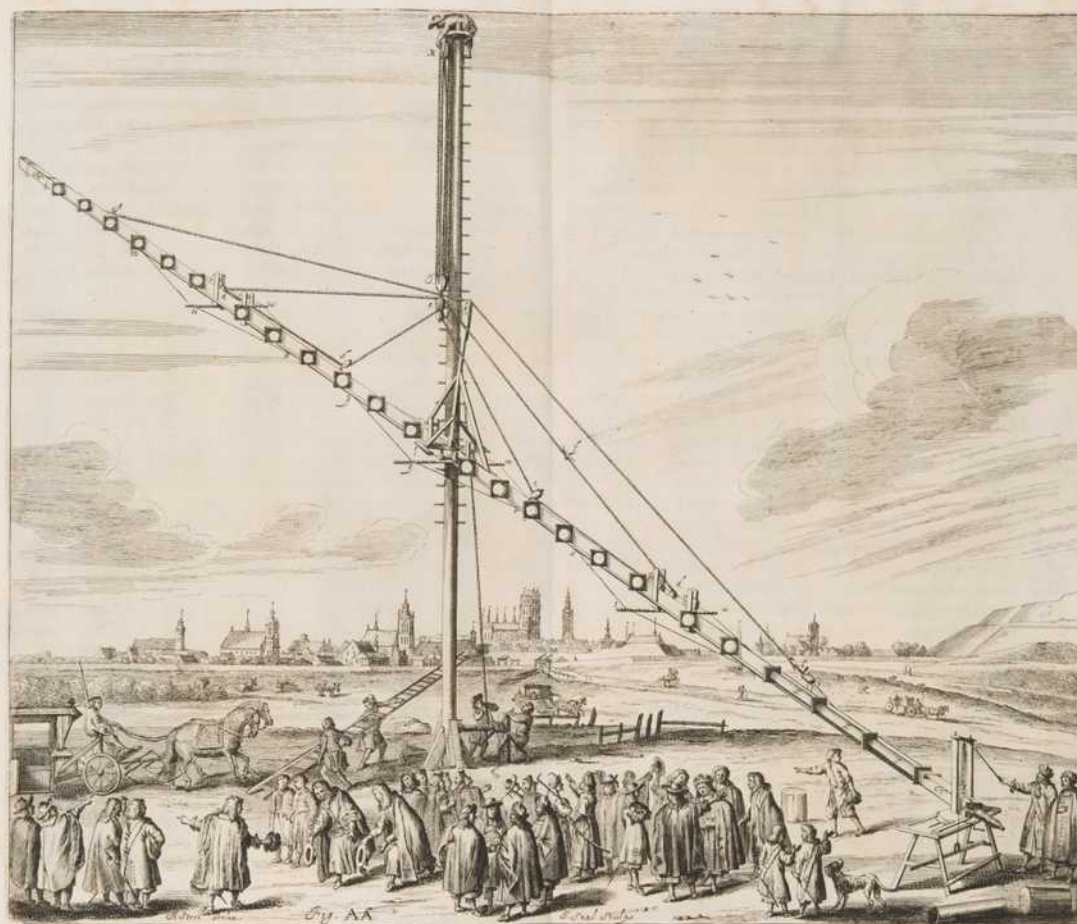
**Jan Heweliusz
rysujący metodą
projekcyjną, luneta
do obserwacji plam
słonecznych.**

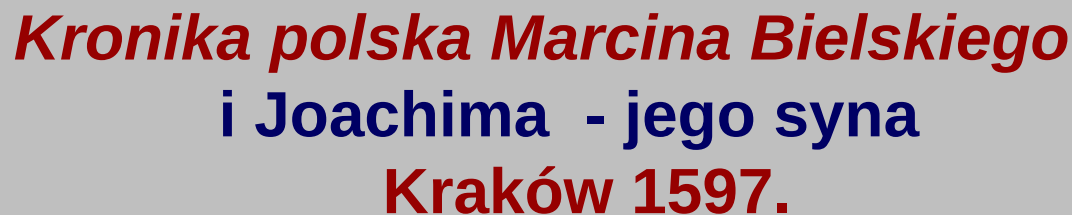

Domy i obserwatoria Jana Heweliusza w Gdańsku

**Montaż największej (140-stopowej) lunety Heweliusza
na łące pod Gdańskiem, gdzie astronom mieszkał**

NAIASNIEYSZEMV
ZYGMVNTOWI
TRZECIEMV,

Z ŁASKI BOZEY KROLOWI POLSKIEMV,
WIELKIEMV X. LITEWSKIEMV, RYSKIE-
MV, PRVSKIEMV, MAZOWECKIEMV, ZMV-
DZKIEMV, INFLANCKIEMV, Y DZIEDZŁ-
CZNEMV KROLOWI SZWEDZKIEMV, A
X. FINLANCKIEMV. 66. 66.

Rodzona jest chęć iakas y miłość
wprzeyma przeciwko oyczyźnie człowie-
kowi każdemu / krota każdego z nas / nie i-
stniejącej jedno iako owol Magnus kameh je-
lazo / tak ciągnie do siebie: co on Poeta
Grecki Homerus rzetelnie dosyć w swym
Odyssie wyraża / Krocy nakomiec nie dbal
aby tylko mogli widzieć dym oyczyzny swey Jthaki.

Tak słodkość oyczyzny / Naisnieyszy a mnie i Miłośnicy
Kroli / wiecie y mnie do tego / abym iey podług możności mey
służył: Krocy mech służył mi cel / zwłaszcza Krocy jest z ro-
zdrowiem / y krewia swa: ia pociem / domá gotowy przyklad
máiac z oycá swego / Krocy sie także tym rzemiosłem bawił.

Jako / mym zdaniem / niedwóm poslednieysza też to jest
zabawka jedná / oyczyźnie muley pociem swym służyć / y dziele
iey zacne wiekowi przyszlemu podawać / tak iakoby w niepa-
mieć z ląty nieśli / ale owsem ná świecie wiecznie między lu-
dźmi żyły.

Ná czym je onym chwałebnym przodkom naszym wiele
schodziło / y przetoż dziś wiele idó spraw zacnych w ciemney
nocy leży: za Krocy my krowym pociem y trudnościami
wielkimi siedzimy sobie teraz w domach swych bezpiecznie / w
lepszym daleko mieniu y dostarku wiejszym od nich zostawiam /
a niż go oni sami mieli.

Portret Jana Krzysztofa Hartknochta (1644-1687)

historyka, autora monografii
Prus Królewskich i Książęcych
(*Alt-und Neues Preussen Oder
Preussischer Historien*) oraz
Historii Kościoła na Pomorzu
(*Preussische Kirchen Historia*,
filozofa, pisarza, profesora
Gimnazjum Toruńskiego, gdzie
prowadził zajęcia z historii
Polski i Prus.

J. K. Hartknoch
Monografia Prus Królewskich
i Książęcych
(Frankfurt; Lipsk 1684)

dzieło napisane w trakcie
pobytu autora w Toruniu,
w księdze II, znalazły się
opisy miast, także Torunia;
wśród rycin portret autora,
widoki miast oraz podobizna
Mikołaja Kopernika

**Mapy morskie
wydane
w Amsterdamie
w 1693
w wydawnictwie
P. Mortiera.**

**CARTES MARINES
A L'USAGE DES ARMÉES
DU ROY
DE LA
GRANDE BRETAGNE.**

Faites sur les Memoires les plus nouveaux, des plus experts Ingenieurs & Pilotes, & enrichies des profils des plus fameux Ports de Mer & villes Maritimes de l'Europe.

SÇAVOIR,

- I. La Carte de Hollande, Zelande, Flandre, Picardie & Normandie.
- II. La Carte des environs de Dieppe.
- III. La Carte de Normandie & de Bretagne,
- IV. La Carte de Bretagne, depuis S. Malo jusqu'à l'embouchure de la Riviere de Loire.
- V. La Carte depuis la Riviere de Bourdeaux jusqu'à S. Sebastien.
- VI. La Carte des environs de l'Isle d'Oleron.
- VII. La Carte des Côtes d'Angleterre, depuis la Tamise jusqu'à Portland.
- VIII. La Carte des Côtes d'Angleterre, depuis les Sorlingues jusqu'à Portland.
- IX. La Carte de la Mer Mediterranée.

Gravées & recueillies par le Sr. ROMAIN DE HOOGE Commissaire de Sa Majesté.

A AMSTERDAM

Chez PIERRE MORTIER Libraire sur le Vygen Dam.

M. DC. LXXXIII

Avec Privilège de Nos Seigneurs les Etats de Hollande & West-Frise.

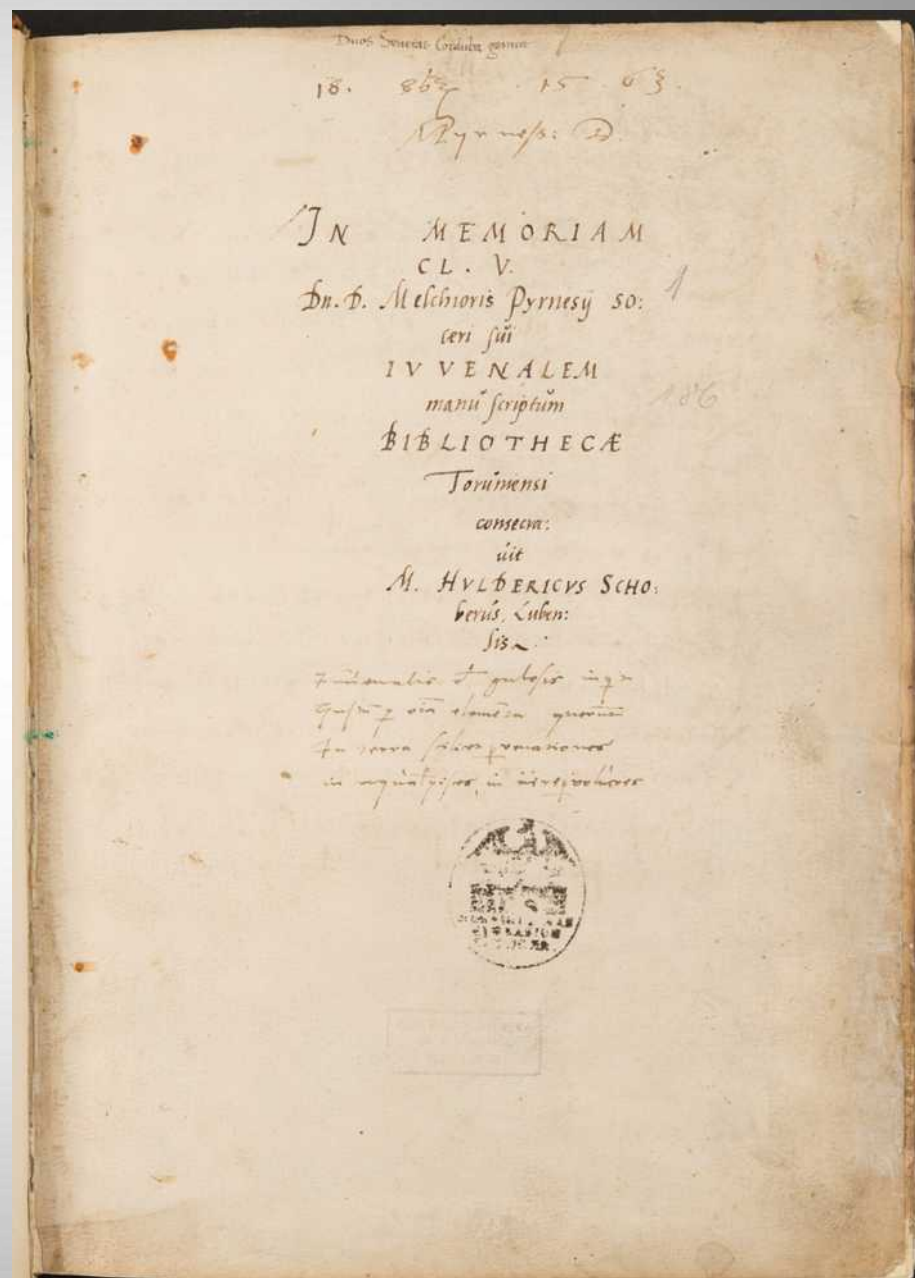
Mapy morskie (Amsterdam 1693).

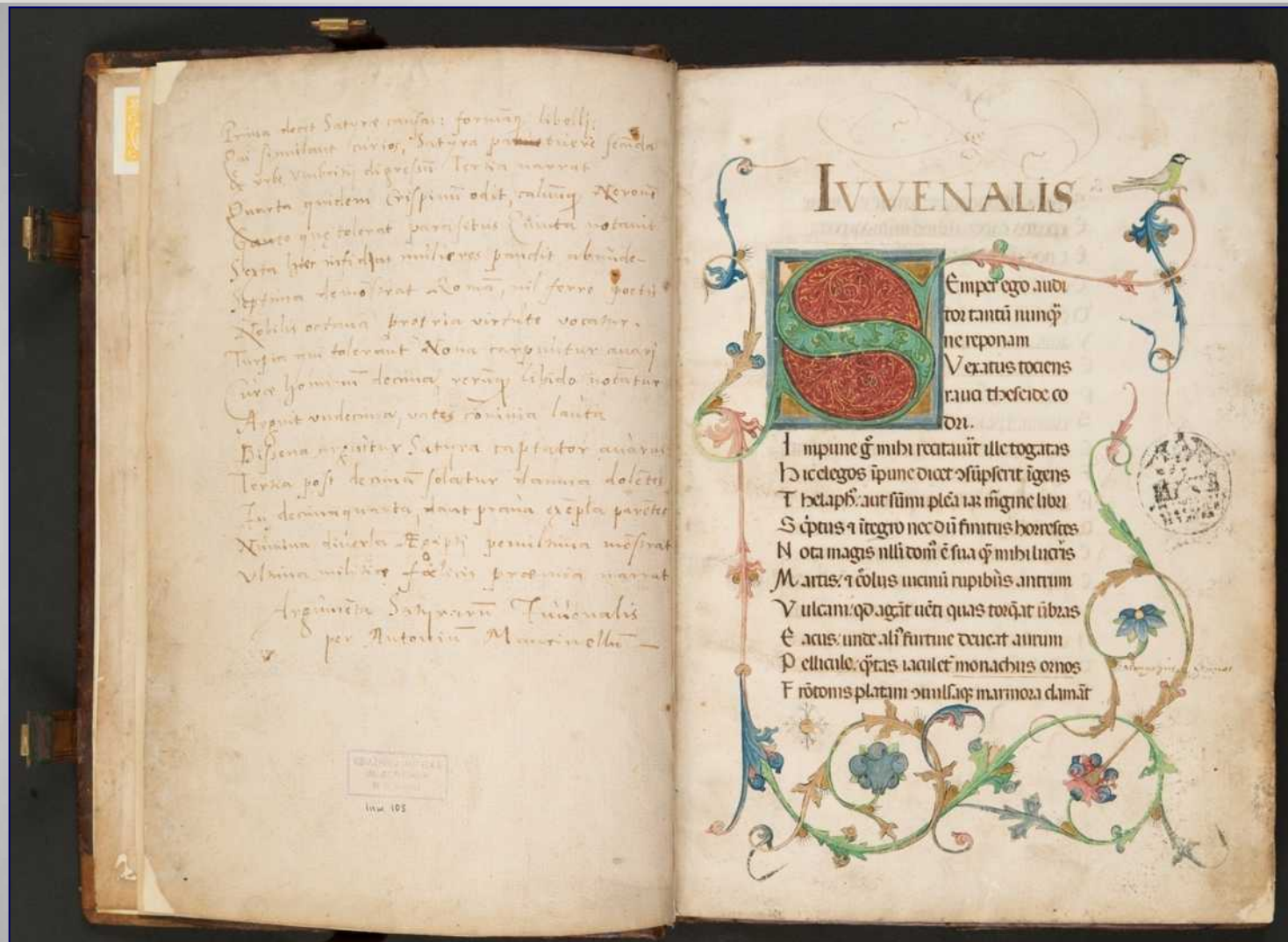

**Satyry (Satirae)
starożytnego poety
Juwenalisa
Padwa 1440.**

**Widoczna pieczęć
biblioteki gimnazjalnej.**

**Bogato iluminowana karta rękopisu papierowego
Satyr (Satirae) Juwenalisa, Padwa 1440.**

Karta z rękopisu
pergaminowego tzw.
praskiego:

*Reci z mudrcu
pohanskych jakoz i z
Petrarky
vybrne a prelozone.*

Zakupiony w XVII w. przez
Jakuba Zernecke'ego
burmistrza Torunia
i ofiarowany bibliotece.

Karta z rękopisu
pergaminowego
tzw. praskiego:

*Reci z mudrcu pohanskych
jakoz i z Petrarky
vybrne a prelozone.*

Bogato iluminowany
- 46 kart ozdobnych.
Czechy koniec XV w.

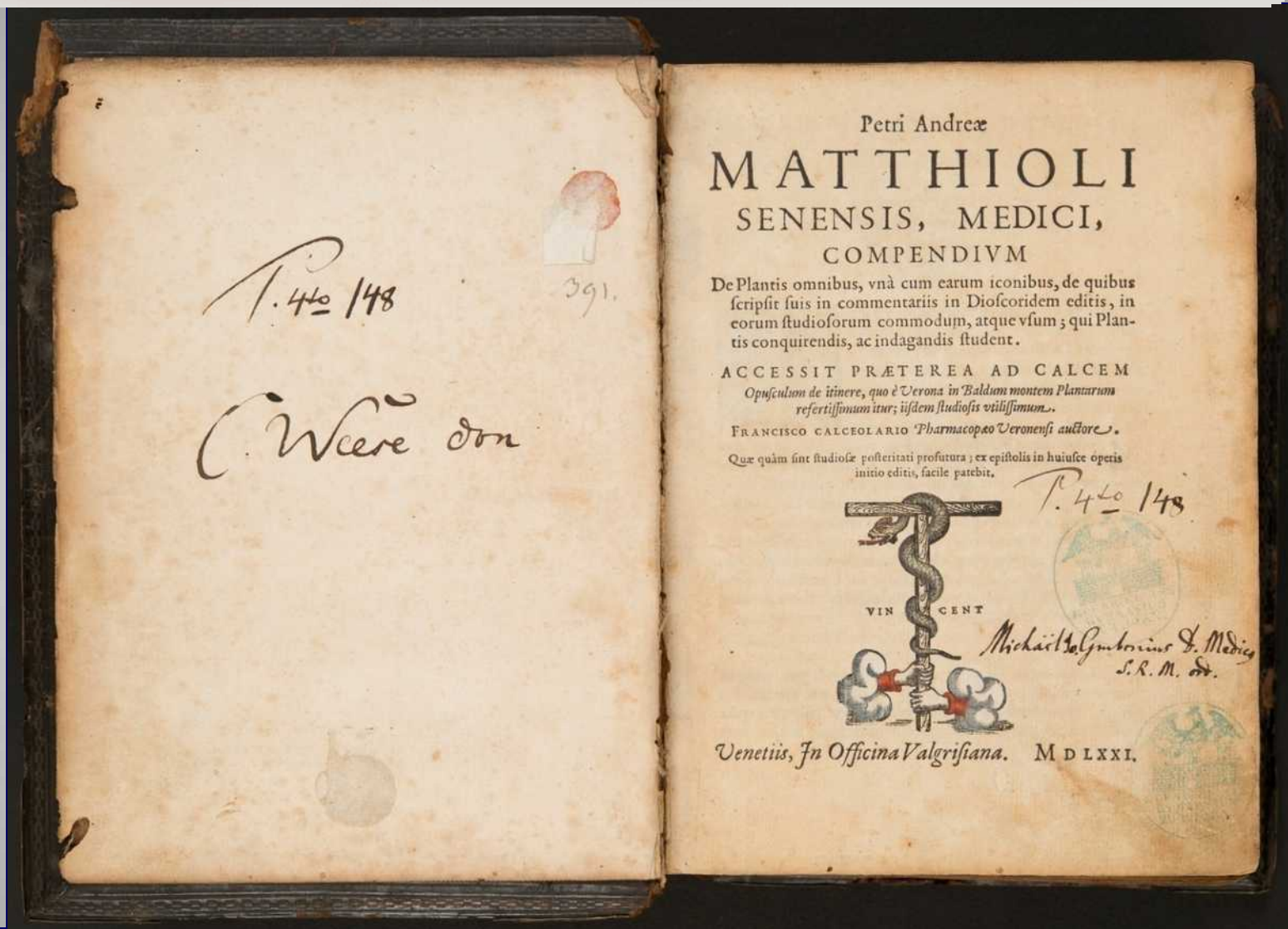

**Karta tytułowa dzieła Lucjusza Anneusza Seneki z komentarzem Justusa Lipsiusa (Antwerpia 1632).
Przed kartą tytułową portret filozofa.**

W Zielniku włoskiego botanika i lekarza Pierandrea Matthioli, opisano 931 gatunków roślin leczniczych, Wenecja 1571.

W Zielniku opisano 931 gatunków roślin leczniczych wraz z ich właściwościami, ryciny były ręcznie kolorowane.

716

NOMINA.

MYACINTHVS ORIENTALIS ALTI.

FORMA.

Foliis est alterius latioribus, pinguioribus, & in summitate retulis. cetera ceteris perquam similia sunt.

NOMINA.

717

PAPAVER erraticum, Græcis, Μόκκω ποικίλ. Italis, Papauero saluatico. Germanis, Klapper rosen. Hispan. Anapollis, seu Papoulla. Gallis, Pâvre sauvage, sine consonans.

PAPAVER ERRATICVM.

FORMA.

Folia habet erug. diuisa, scabra: caulem iuncum, rectum, cubitalem, asperum. Florem syluestris anemones puniceum, interdum albu: capite oblongo. sed anemones minori, in quo rufum semen. Radix est longa, subalbida, minoris digiti crassitudine, gustu amara.

LOCVS.

Nascitur plurimum in aruis inter segetes.

QUALITATES.

Refrigerandi, ac soporem inducendi illi potestas est.

VIRES.

Capita quinque, aut sex in vini cyathis tribus ad dimidias decocta, potuiq; data, soporem faciunt: semen acetabuli mensura

ex aqua multa pota, alium leniter emollit: folia cum calycibus illis inflammationes sanant: allicitur etiam somnus eorundem persusione, & fotu. 3 Flores in puluerem triti, & ex aqua dulci poti, pleuritidi commodè medentur.

**Zielnik włoskiego botanika i lekarza
Pierandrea Matthioli, Wenecja 1571.**

Herrn von Buffons
Naturgeschichte
der Vögel.

Aus dem Französischen übersetzt,
mit Anmerkungen, Zusätzen, und vielen Kupfern
vermehrt,
durch

Friedrich Heinrich Wilhelm Martini,
der Arzneygelehrtheit Doctor und approbirtin Praktikus zu Berlin, der Königl.
Kais. Akademie der Naturforscher, der Russisch Kaiserl. Acad. Societät,
der Kurfürstlich Hessischen, der Kurmainzischen Acad. nützlicher Wissenschaft., der
Kurf. Sächs. Oberlausitzer physikal. Societ., der Schles. patriot. Acad. und
Landischen Physikograph. Gesellschaft. Ehrenmitglied, ordentl. Mitglied der Dant.
Naturf. Gesellschaft. u. corresp. Sekretär der hies. Gesellschaft
Naturforschender Freunde.

Fünfter Band.

Mit allergnädigstem Königl. Preuss. Privilegio.

Berlin 1777.

Bey Joachim Pauli, Buchhändler.

64 tomowe dzieło dotyczące nauk przyrodniczych **Historia naturalna francuskiego przyrodnika i filozofa G. L. L. Buffona** w przekładzie na język niemiecki – wyd. Berlin 1771-1809.

Własnie dobrze Medrcy , człowieka na świat bez mowy, bez rozumu y bez rozładku wychodzącego, do jedney goley, na ktorey nic nie odmalowano, przyrówny-
wają tablicy. Same bowiem nas uczy doświadczenie, że to wszystko w następujących leciech
pozem niby wychowania, nauk y ćwiczenia na człowieku wyrazono być musi. Malarz
szcuczny chcąc wysmienity wystawić obraz, wytworny aby naprzód wyrzucił grunt, nade-
wszystko pilne dokłada staranie, tenże potem różnymi zdobi farbami. Niebłądząc kiedy na
tablicy młodości człowieczey mowę y wymowę swoyską za pierwszy pokładam grunt, którą
rozumując, nietylko wszelkiey roztropności y nauki, z obcowania ludzkiego sam nabyc; ale
tez y czasu swego drugim nie bez pożytku udzielić może. Grunt im czystszy, tym pié-
kniej się uda się malowanie; lecz toby się nie stofowało do mowy, o ktorey wiadomo, iż każda
iż nie w swojskiej czystości, ale raczej w przymieszaniu cudzych językow ofobliwają niciakas
szuka ozdoby: Włoch Łaciną, Francuz Polską, Niemiec Łacinską y Francuską, Polak tudzież Ła-
cinską y Francuską woie nadziewają mowy. Nie zboczę przecie z prawdy, twierdząc, iż każda
mowa im samo przez się czystsza, tym doskonałszą chlubić się może ozdobą. Zeby Malarz wyra-
ziwszy na obrazie piękną Polską głowę, czuprynę y uszy, oney zaś Niemiecki kołnier, z
fuknięć y szpadę przymalował, iż aliby nie każdy to za szpetno y nieprzyzwoity poczytał? tak
własnie miało mniemaney ozdoby, obcymi tym więcej Polski język plugawim słowy.
Luboć tedy choroba ta, nie tylko w Polska, ale tez y inne wzięła się mowy, iednakże mając
przed sobą wielu przykładow, całego Bractwa abo Towarzystwa uczonych ludzi we Francyi y
Niemczech, do oczyszczenia y zdobienia językow swych iedynie postanowionych; tegoż
szczęścia y Polskiej należy sprzyjamy mowie. Nacóż nam hojnymi we wszelkich słowach
opływać dostatkami, u cudzych się zapożyczac! abo nie toż samo czyni obraz Polki co
konterfet Francuski? czemu związek Polski nie ma być tak ważny, iak *Colligatio* Łacinska y
Aliancia Francuska? Ze Polska mowa sama przez się w gładkości, ludzkości y ofobliwey swey
wrodzoney powadze, żadnym obcym przyczyny niema usteępować językom każdy wytwor-
nych Polskich czytać Mowców, zdoświadczenia tego przyznać musi. To wszystko obfer-
nicy, poszczęśliwie skończoney Introdukcyi, we dwuch ofobliwych Kolegiach, które z Łacinska
Fundamentale & *Practicum* nazywają, pokaże się. Do tych młodzi Torunską na dzień 23.
Miesiąca Kwietnia od godziny XI. aż d. XII, zapraszają, Oznamięno w Toruniu w Niedzielę
III. po Wielkieynocy. Roku M. DCCXIV.

Michał Bogusław Ruttich,
Prof. Publ. Extr.

**Własnie dobrze Mędracy,
człowieka na świat bez mowy, bez rozumu...**

**Afisz z wiadomością o rozpoczęciu lekcji języka polskiego
przez profesora Michała Bogusława Rutticha w 1714.**

Rozbiory. Rządy pruskie. Czas Księstwa Warszawskiego 1793–1817

Szkoła już bez akademickich ambicji.

Księstwo Warszawskie - stolicą departamentu była Bydgoszcz, tam początkowo była szkoła departamentalna, a toruńskie gimnazjum było tylko szkołą wydziałową.

Od 1812 to w Toruniu działała szkoła departamentalna – taki status zyskało gimnazjum dzięki rekomendacji Samuela Bogumiła Lindego oraz Stanisława Staszica.

Toruńskie Gimnazjum wizytował Julian Ursyn Niemcewicz.

**Samuel Bogumił Linde
(1784-1847)**

**Uczeń Gimnazjum Toruńskiego
w l. 1783-1789**

**Twórca pierwszego
*Słownika języka polskiego.***

**Pomnik z 1976
(autorstwa Witolda Marciniaka)
stoi przed gmachem
Książnicy Kopernikańskiej
w Toruniu.**

**Karta tytułowa przekładu
na j. niemiecki**

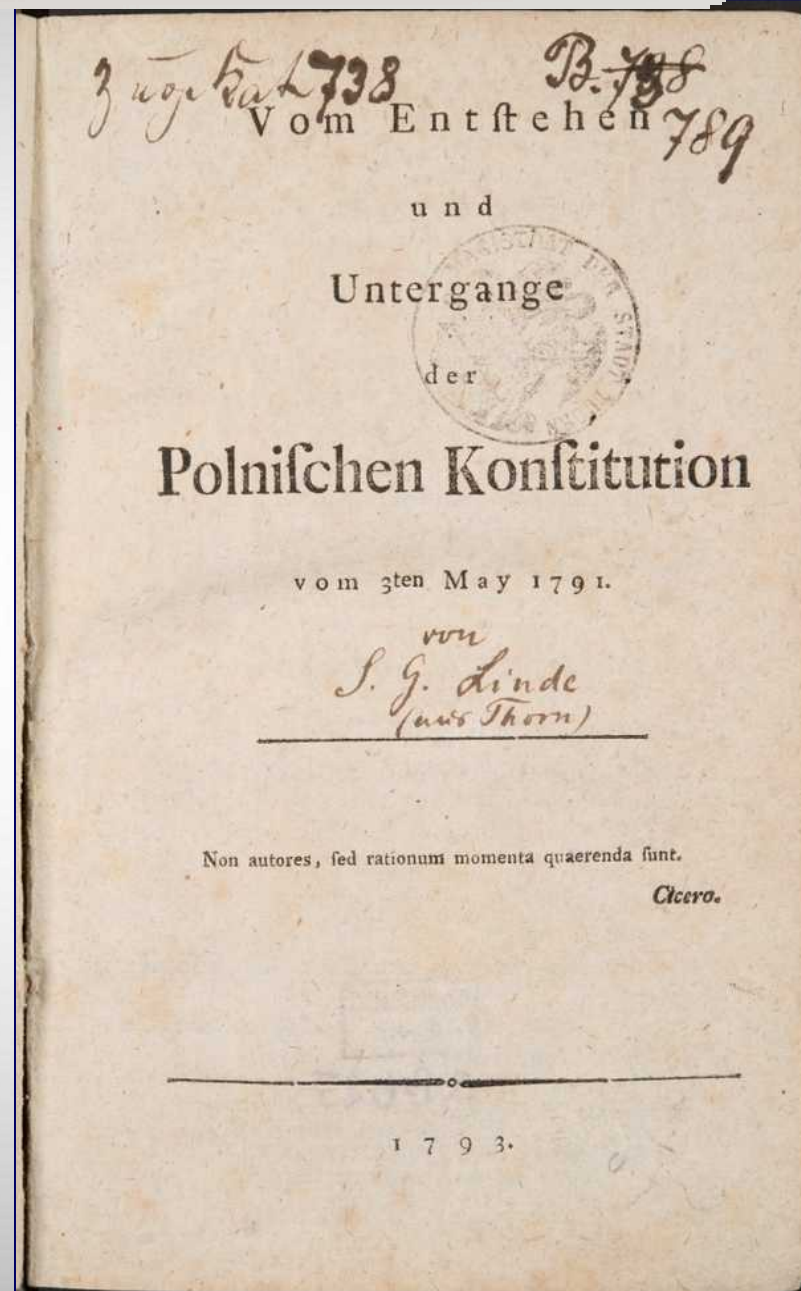
***Vom Entstehen und Untergange
der polnischen Konstitution von
3ten May 1791***

**tekstu Hugona Kołłątaja,
Ignacego Potockiego, Franciszka
Ksawerego Dmochowskiego**

***O ustanowieniu i upadku
Konstytucji 3go maja,***

**Autor przekładu:
Samuel Bogumił Linde**

**Druk ukazał się anonimowo
w Lipsku w 1793.**

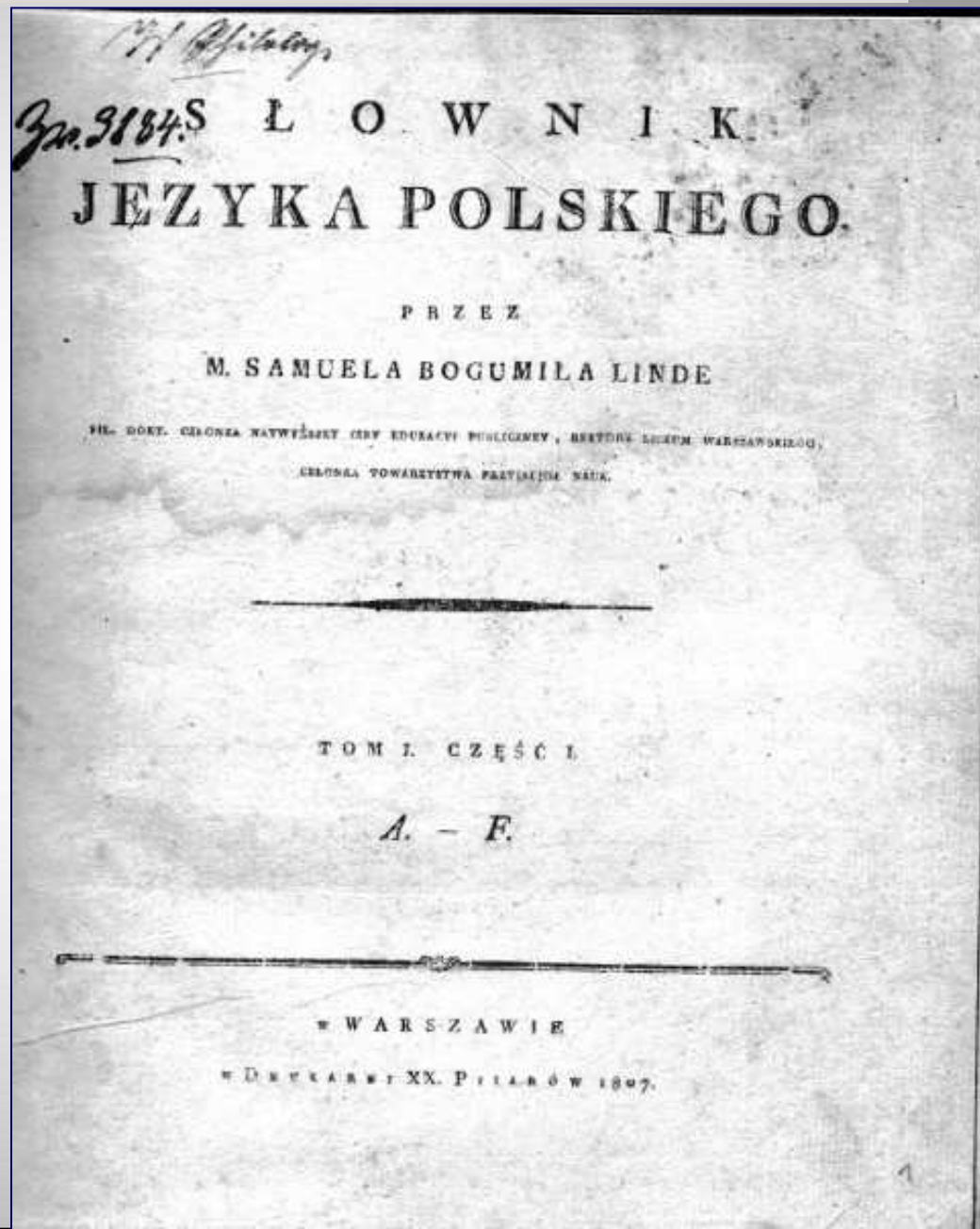

Samuel Bogumił Linde

**Słownik Języka
Polskiego**

**T.I, cz. 1
Warszawa 1807**

Pod władzą pruską – w rejencji kwidzyńskiej - 1817-1920

1817-1858 - Gimnazjum neohumanistyczne

1858-1904 - Gimnazjum z klasami realnymi

1904-1920 - Gimnazjum klasyczne i gimnazjum realne

1879 - szkołę przejęło państwo

1827 - własny ogród botaniczny

1845 - otwarto boisko szkolne

Profesorowie gimnazjum tworzyli środowisko naukowe w mieście – duża rola Towarzystwa Kopernikańskiego (Coppernicus–Verein).

W szkole uczyli się Polacy, którzy stanowili coraz większą grupę pod koniec XIX i na początku XX w.

Tajne organizacje - filomaci pomorscy działali w szkole od 1884.

Kółko założył Antoni Bolt.

Proces toruński 1901 – oskarżeni filomaci toruńscy i pomorscy.

Należeli do nich m.in. Henryk Szuman, Witold i Adam Steinbornowie.

Uczniowie – Polacy od XIX do 1920

- botanik Józef Nowicki
- działacz narodowy Natalis Sulerzycki
- nauczyciel i literat Karol Ferdynand Neu (Ney)
- pisarz i wydawca pism dla ludu - Julian Prejs
- ziemianin Ludwik Roman Ślaski (Slaski)
- artysta malarz i grafik Marian Jaroczyński
- pisarz i legenda Młodej Polski Stanisław Przybyszewski
- właściciel firmy ogrodniczej Bronisław Hozakowski
- astronom i meteorolog Bolesław Buszczyński
- wytwórca konserw mięsnych Stanisław Jaugsch
- doskonały pilot Władysław Kralewski
- aktor i pisarz Cyryl Danielewski
- Sługa Boży ks. Henryk Szuman
- psycholog i pedagog dziecięcy - prof. Stefan Szuman
- prof. rolnictwa Jerzy Szuman

**Drukarnię
Buszczyńskich**

**w Toruniu
prowadził
ojciec i brat
Bolesława**

№ 1.
—
ROK 6.

GAZETA TORUŃSKA.

№ 1.
—
ROK 6.

Gazeta Toruńska wychodzi codziennie z wyjątkiem poniedziałków i dni poświęconych. Przedpłata w miejscu z przyniesieniem do domu: kwartalnie 1 tal. 7½ sgr. miesięczna 14 sgr. Przedpłata kwartalna na pocztach pruskich 1 tal. 12½ sgr. niemieckich 1 tal. 7½ sgr. Ezemplarze pojedyncze sprzedają się w Ekspedycji (Toruń, Ulica Żeglarska 105.) po 1 sgr.

Ogłoszenia we wszystkich językach przyjmują się za opłatą 1 sgr. 6 fn. od wiersza petytowego. Tłumaczenia na język polski bezpłatnie. Listy do Redakcyi i Ekspedycyi winny być frankowane. Za poprzednim przesłaniem marki pocztowej odbiera się od Redakcyi i Ekspedycyi odpowiedź frankowaną. Rękopisów nadesłanych do Gazety Toruńskiej nie zwraca się.

Agentury do przyjmowania ogłoszeń: W Berlinie R. Mosse i A. Retemeyer; w Berlinie, Hamburgu, Bazylei, Frankfurcie n. M. Haasenstein & Vogler; w Hamburgu i Frankfurcie nad M. G. L. Daube & Co. w Lipsku, Bernie i Sztutgardzie Sachse & Co. w Poznaniu M. Leitgeber i Joseph Jolowicz.

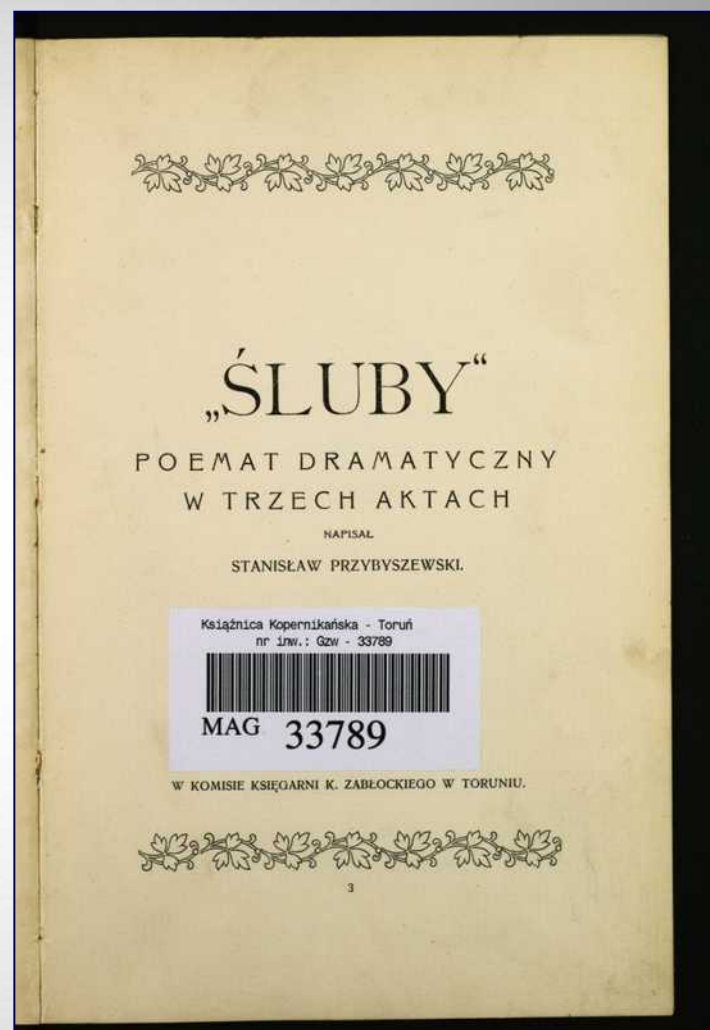
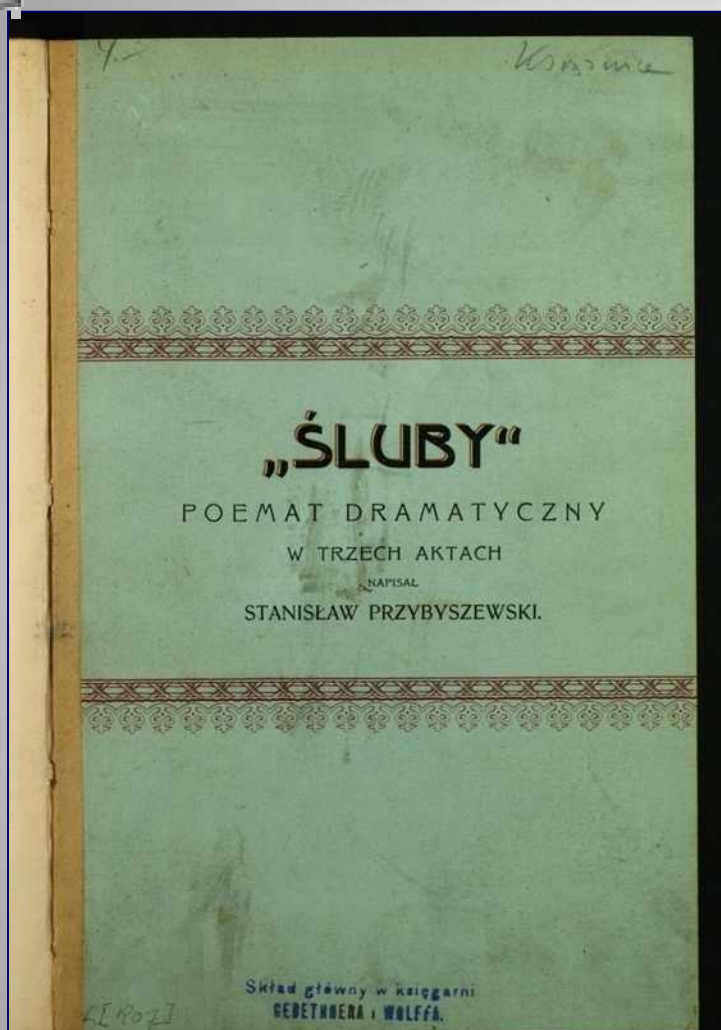
Dziś: Daniela pr. Jutro: Tytusa m.

Toruń, środa 3 stycznia 1872

Słońca wsch. 8¹² zach. 3⁴⁴

**M.in. wydawano i drukowano w niej pierwszą
polską gazetę w mieście.**

Ale także dzieło Stanisława Przybyszewskiego ucznia gimnazjum toruńskiego – które ukazało się w Toruniu

Uczniowie gimnazjum - Niemcy

Leopold Prowe (1821-1887) absolwent i profesor gimnazjum, historyk, m.in. współtwórca niemieckiego Towarzystwa Kopernikańskiego (Coppernicus-Verein).

Weese - toruńska rodzina fabrykantów pierników – kilku jej członków uczęszczało do szkoły (w tym Gustaw i Max).

Artur Semrau – znawca heraldyki i numizmatyki, archiwista i bibliotekarz, muzealnik. Zasłynął jako badacz m.in. budownictwa w Toruniu.

Ernst Lambeck - księgarz, drukarz i wydawca, także druków w języku polskim (m.in. Pana Tadeusza, kalendarzy, podręczników do nauki języka polskiego).

**Oferta
wydawnicza
Ernesta
Lambecka**

Verlags-Katalog
von
Ernst Lambeck,
Verlags-Buchhandlung,
in
Thorn.

Vom 15. Mai 1840 bis 15. Mai 1890.

1. Deutscher Verlag.
2. Musikalien.
3. Ansichten und Karten.
4. Polnischer Verlag.

Thorn 1890.

Druck von Ernst Lambeck.

Ernest Lambeck - na zdjęciu wydawca z rodziną

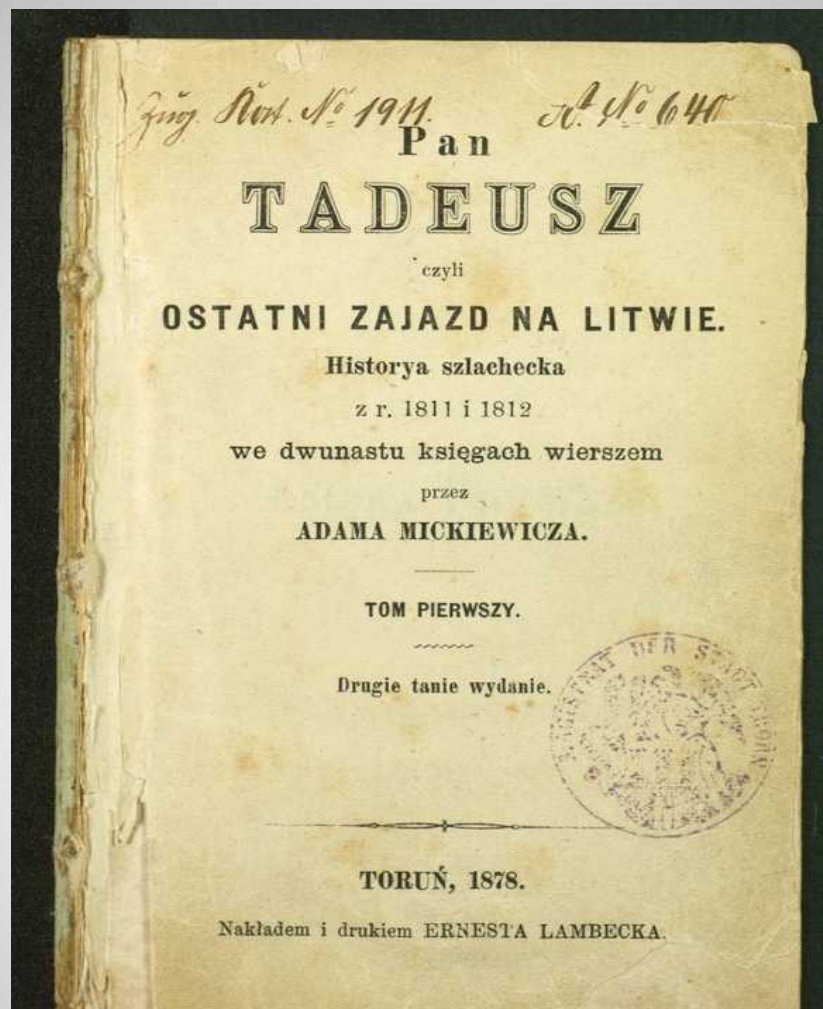
- Schassler, M. Zwei Lieder für eine Singstimme mit Begleitung des Pianoforte. 1 Mk.
Thorner Tanz-Album. Eine billige Sammlung von Tänzen. Complet 1,50 Mk.
Voelkerling, Adolph. Abschieds-Polka. für das Pianoforte componirt. 50 Pf.
Wacht am Rhein, Die, eingerichtet für gemischten Chor. 10 Pf.

Polnischer Verlag.

- Abecadło nowe czyli książeczka początkowego czytania, z (8) obrazkami kolorowanymi. 8°. 75 Pf.
Bigos wszechnica Polska. Antoni Alojzy Gąsiorowski. Pierwszy Tom. Poszyt 1. 8°. 75 Pf.
Chociński, Józef. Listownik, Książka podręczna zawierająca naukę pisania listów i wzory najużywanych listów, zachodzących w życiu, mianowicie powinszowań, listów pocieszających, upominających, dziękczynnych, polecających, z radą, w sprawach towarzystw, kupieckich; tudzież wzory do kwitów, rewersów, kontraktów, testamentów, rachunków, wraz z krótką nauką o prowadzeniu książek handlowych i o wekslach oraz najważniejsze przepisy pocztowe. Listy sławnych mężów naszego narodu, a mianowicie Sobieskiego, Kościuszki, Poniatowskiego, Krasińskiego, Żana, Mickiewicza, Słowackiego, Krasińskiego, Szajnochy, Libelta, Kraszewskiego, Odyńca itd. W końcu dodatek zawierający wpisy imiennikowe, na pamiątkę, ucinki itd. Drugie wydanie, dodatkiem pomnożone. Gr. 8°. Cartonirte Ausgabe 2,60 Mk., broschirte Ausgabe 2,40 Mk.

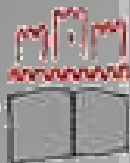
- Chrześcijańskie błogosławieństwo domowe, na pół arkusza litografowane. 20 Pf.
Czerski, X., apostolsko-katolicki w Pile. Moje usprawiedliwienie się, względem odstępu od rzymsko-nadwornego kościoła. Otwarty list poselstwa do wszystkich, którzy słyszeć, widzieć i doświadczać pragną i rozumieją, oraz z załączeniem odpisu swego ostatniego do Przewielebnego Konsystorza Generalnego w Poznaniu. 8°. 50 Pf.
Czerski i Zsatkowicz. Katechizm nauk apostolsko-katolickiej Wiary. 8°. 50 Pf.
Czy mówisz po polsku? (Siehe: Polnischer Dolmetscher im deutschen Verlag.)
Dąbek, Felix. Jego życie, sprawa i wyrok sądu przysięgłego zapadły dnia 26. Lutego 1857. 8°. 50 Pf.
Dąbrowskiego, Samuela, X., pasterza kościoła ewangelickiego nieodmiennej Augsburskiej konfessyi w Wilnie, dozorca zborów Bożych w Litwie, we Żmudzi etc. Kazania albo Wykłady Porządne świętych ewangelii niedzielnych przez cały rok. Z pisma św. i doktorów kościelnych, według starożytnej nauki i porządku prawdziwego chrześcijańskiego kościoła, na cześć i chwałę wielkiego Boga i Zbawiciela Jezusa Chrystusa zebrane a podług edycyi Lipskiej i Brzeskiej wtórej znowu w druk podane. Siódme wydanie. 4°. Oprawne 7 Mk.
Elementarz nowy, polski, z obrazkami kolorowanymi. Drugie wydanie. 8°. 75 Pf.
Elementarzyk polski, z obrazkami malowanymi 8°. 75 Pf.
Gąsiorowski, Antoni. Chowanna duchowna. Skazówka do portu szczęśliwości wiecznej i doczesnej, dla chrześcian wiernych stanów rozmaitych. Drugie wydanie. 8°. 1,50 Mk.

**Oferta wydawnictwa Ernesta Lambecka –
a w niej także druki w języku polskim**

**Kacerskie wydanie Adama Mickiewicza,
*Pana Tadeusza***

Nr. 14

Toruń, niedziela 18 stycznia 1920

Rok 55

Abonament

zwyczajny na miesiąc
4,35 mk., z subskrypcją
5,25 mk. W ekspedycji
w egzemplarzach 4,35 mk.,
podzieleniem 4,50 mk.

Gazeta Toruńska

Opłacenienia

20 egzemplarzy od wierz.
wzrostowe 20 ksz., re-
klamy 1 ark.
— Telefon 300
Adres: Toruń, Al. Wolności 4

Witaj nam, Matko Polsko!

Polska, Matka nasza najmilejsza, mozną była panią. Władanie jej sięgało od kaszubskiego wybrzeża Bałtyku, aż po morze Czarne. Pod jej królewskim płaszczem znajdowały opiekę i dobrobyt liczne ludy, łączące się z narodem polskim pod hasłem: „Wolni z wolnymi, równi z równymi! Sąsiedzi kłaniali się Polsce nisko, aby im żyć i rosnąć pozwalała u swego boku.

A Polska nie korzystała ze słabości sąsiadów, aby ich zdławić. Pobłażliwie spoglądała nawet na ich wybryki zdradzieckie. Aż wyrosli i nabrali potęgę tak wielkiej, że złęczywszy się w związek zbrodniczy, mogli Polskę pozbawić odwiecznych jej dzierżaw i miliony Polaków i Polek uczynić sierotami. A liczni synowie Polski, którzy podjęli się obrony Macierzy, wśród życia hulaszczego utracili siłę ramion, a właśnie uczynili z nich tłum, niezdolny do obrony dzierżaw matczy-nych.

Pierwszą ofiarą pożądlwości wrogów

stało się polskie Pomorze. Pozbawione opieki Matki Polski znosiło przez półtora wieku straszne prześladowania okrutnej złościny Borusso-Germanji, która nie tylko im chleba skąpiła lecz bronila nawet paciera w mowie matczynej.

Lecz skończyła się niedola pomorskich dzieci Polski. Siłom ramion żołnierza polskiego i jego sprzymierzeńców skruszyły potęgę srogich zaborców. Polska wraca z wygnania i zajmuje swoje dzierżawy jedną po drugiej. Już rok z górą minął od czasu, kiedy objęła władzę swoją Mazowsze z Warszawą i Lublin, Małopolskę z Krakowem i Wielkopolskę z Poznaniem. Już wydarła z rąk dziczy rozbastwionej bohaterski Lwów i męczeńskie Wilno, już dotarła do wschodnich granic swoich posiadłości z czasów najświetniejszych. Dziś przez Toruń i ziemię Chełmińską wkracza na Pomorze spiesząc do Bałtyku, aby na Kaszubskim jego brzegu

odetchnąć pełną pierśią powietrzem szerokiego świata.

Witaj nam Matko - Polsko! My przez półtora wieku osierocone dzieci Twoje ścilemy pod stopy Twoje przywiązane serca nasze i całe mienie nasze. Na Twoje usługi oddajemy nasze ramiona i wszystkie nasze zdolności. Służymy Ci służbę wierną i ofiarną. Dla Ciebie wyrzekamy się wszelkiego samolubstwa, wszelkich waśni i nienawiści. — Wszystkie dzieci Twoje, Matko—Polsko, otoczymy miłością serdeczną, aby w przymierzu z nimi służyć Ci, pracując dla Twojej wielkości, potęgi i chwały.

Witaj nam, witaj, Matko—Polsko! Panuj nam miłościwie, panuj naszymi dziećmi, wnukom i prawnukom! My Twoje dzieci, Twój stądry, Twoja własność! Dla Ciebie tylko żyć, dla Ciebie żyć oddać jesteśmy gotowi.

Tak nam dopomóż Bóg!

W niedzielę 18 stycznia 1920!
Toruń wraca do Macierzy!!!

W Najjaśniejszej Odrodzonej Rzeczypospolitej

- **4 lutego 1920 - uroczyste otwarcie polskiego już gimnazjum!**
- **17 stycznia 1921 - wizyta w szkole gen. Józefa Hallera**
- **1921 - pierwsza polska matura**
- **10 maja 1922 - w szkole witano ówczesnego premiera i min. oświaty prof. Antoniego Ponikowskiego**
- **21 lutego 1927 – kino szkolne**
- **11 marca 1928 - nadanie szkole imienia Mikołaja Kopernika „Państwowe Liceum i Gimnazjum Męskie im. M. Kopernika”**

**Sprawozdanie
Dyrekcji
Państwowego
Gimnazjum Męskiego
w Toruniu za Rok
Szkolny 1924-1925**

SPRAWOZDANIE

DYREKCJI

PAŃSTWOWEGO GIMNAZJUM MĘSKIEGO

w TORUNIU

ZA ROK SZKOLNY 1924/25.

I. DR. INGARDEN: STANOWISKO TEORII POZNANIA W SYSTEMIE NAUK FILOZOFICZNYCH.
II. CZĘŚĆ URZĘDOWA: SPRAWOZDANIE DYREKTORA.

SZTANDAR

**1931 - sztandar szkoły – poświęcony
w kościele św. św. Janów**

**Wyszyta formuła na nim, tożsama jak
i w piśmie „Ruń”
często cytowana i umieszczona na okładce tej
uczniowskiej efemerydy:**

OJCZYZNA NAUKA CNOTA

PIEŚŃ

Pieśń gimnazjalistów z czasów międzywojennych:

*Myśmy przyszłością narodu
Pierś nasza pełna sił
Dążymy do wolności grodu
Naprzód, lecz nigdy w tył.*

*Laurami przystrojmy głowy,
Nie znamy w życiu swym trwóg
Polskiej ojczystej nam mowy
Nie wydrze żaden wróg.*

*Skrzydła dobądźmy sokole,
nauce poświęćmy czas,
A światło zdobyte w szkole,
Nieśmy do ludu mas*

Nauczyciele w II RP

- polonista, poeta Młodej Polski Józef Ruffer
- historyk literatury Adam Münnich, czy Bogusław Moroń
- filozof Roman Witold Ingarden uczył matematyki i propedeutyki filozofii
- historyk szkolnictwa polskiego i badacz dziejów gimnazjum Stanisław Tync
- historycy Władysław Głuchowski, Stanisław Wałęga
- historyk, inicjator wydania i red. nauk. *Słownika starożytności słowiańskich* Władysław Kowalenko

**Autograf polonisty
Adama Münnicha
– dedykacja dla
Zygmunta Mocarskiego,
dyrektora
Książnicy Miejskiej**

ADAM MÜNNICH

STANISŁAW PRZBYSZEWSKI

*Pani Dyrektorowi Z. Mocarskiemu
z podziękowaniem za stałą pomoc
w kawiarni
ofiaruję
Toruń 8. VII. 1928. Adam Münnich*

TORUŃ 1928
DRUKARNIA S. BUSZCZYŃSKIEGO

Wychowankowie II RP

- prof. Jerzy Szuman - nauki rolnicze
- **lekarz prof. Kazimierz Stojałowski**
- prof. Tadeusz Mikulski znawca literatury oświecenia
- **geograf prof. Rajmund Galon**
- chemicy prof. Antoni Swinarski, prof. Władysław Chodkiewicz
- **art. plastyk Zbigniew Lengren**
- kompozytor i muzyk Kazimierz Serocki
- **Witold Steinborn - specjalista techniki młynarskiej**
- duchowni: benedyktyn o. Bogdan Augustyn Jankowski (opat tyniecki, red. *Biblii Tysiąclecia*), redemptorysta o. Brunon Świtalski (teologia moralna)
- **historyk sztuki Eugeniusz Gąsiorowski**
- słynny malarz Marek Żuławski
- **prof. prawa UMK Zbigniew Zdrójkowski**

W okresie międzywojennym - organizacje szkolne

- *Czarna szóstka* – VI Pomorska Drużyna harcerska im. Zawiszy Czarnego
- Bratnia Pomoc
- Koła naukowe
- Koła sportowe
- Stowarzyszenie [św.] Dzieciństwa Pana Jezusa
- Sodalicja Mariańska pod wezwaniem Matki Boskiej Niepokalanego Poczęcia i św. Stanisława Kostki
- Krucjata Eucharystyczna
- [Papieskie] Dzieło Rozkrzewiania Wiary

VII. Zrzeszenia uczniowskie.

A. Sodalicja Marjańska.

ks. Gołomski

Sodalicja Marjańska dla uczniów pod wezwaniem Matki Boskiej Niepokalanego Poczęcia i św. Stanisława Kostki zawiązała się w dniu 2-go marca 1924 roku.

Po odbytej kandydaturze tegoż samego roku 24 kandydatów przystąpiło do Stołu Pańskiego, by złożyć hołd i oddać się służbie Marji.

Moderatorem Sodalicji jest ks. Bernard Gołomski. Członków liczy Sodalicja 34, w tem 8 maturzystów i 14 kandydatów.

Zarząd Sodalicji spoczywał w rękach maturzystów aż do „Walnego Zebrania” t. j. 5 kwietnia 1925 roku, na którym wybrano nowy zarząd, składający się z ucz. Kazimierza Grendy jako prefekta, ucz. Maksymiljana Ortmana jako wice-prefekta, ucz. Adolfa Wilczyńskiego i ucz. Tadeusza Olszewskiego jako sekretarzy, ucz. Leona Mizgalskiego jako skarbnika i ucz. Pawła Krajewskiego jako bibliotekarza.

Zebrania ogólne, których się w tym roku od-

było 14, odbywają się w każdą третią niedzielę, poprzedzone zebraniem zarządu. W pozostałe niedziele odbywają się zebrania sekcji, które się dość pomyślnie rozwijają.

Do sekcji apologetycznej (mat. Porankiewicz W.) należy 10 członków, do sekcji eucharystycznej (ucz. Witkowski Leon) 11, a do sekcji socjologicznej (ucz. Kamiński) 13 członków.

Do Sakramentów świętych przystępowano każdego miesiąca.

Wszystkie zebrania i ważniejsze postanowienia ogłasza się na tablicy sodalicijnej, umieszczonej na tablicy.

Sodalicja posiada własną bibliotekę, liczącą 115 dzieł, treści przeważnie religijnej i czytelną, która prenumeruje po kilka egzemplarzy pisma: „Pod Znakiem Marji”, „Sodalis Marianus”, „Przewodnik Katolicki”, „Misje Katolickie”, „Posłaniec Serca Jezusowego”, „Głosy Katolickie”, „Głos Eucharystyczny” i inne tym podobne.

B. Bratnia Pomoc.

ks. Gołomski

Działalność w roku szkolnym 1924/25 rozpoczyna Br. Pom. na czele z zarządem w osobach: prezes ucz. St. Święcicki, wicepr. ucz. J. Maciejowski, sekretarz ucz. O. Jankowski, skarbnik ucz. J. Kałamajski, kierow. sklepu ucz. J. Nowakowski, kierownik bibliot. ucz. T. Macierzyński. Zarząd kontynuuje wydawanie śniadań dla biednych uczniów, oraz wydaje zapomogi na opłatę czesnego, czerpiąc fundusze ze składek uczniów. Stan kasy obecnie 200 złotych. Br. Pom. utrzymuje sklepik, czytelnię i bibliotekę. Sklepik ułatwia uczniom nabycie przyborów piśmiennych po cenach minimalnych.

W czytelnicy uczniowie klas wyższych, prócz wspólnego czytania czasopism z działem beletrystycznym i gazet umiarkowanych, urządzają częste odczyty i pogadanki na różne tematy, poczynając od ściśle naukowych skończywszy na tematach dotyczących się gier lub wychowania fizycznego.

Biblioteka licząca razem 180 książek, prócz książek polskich w liczbie 150, posiada również książki w obcych językach w liczbie 30.

Mając na celu zebranie większych funduszy, Br. Pom. urządza różne imprezy dochodowe. Na dochód Br. Pom. urządzono choinkę oraz przedstawienie tragedji klasycznej Plauta pod tytułem „Trojak”

Zrzeszenia uczniowskie
Sodalicja Marjańska
Bratnia Pomoc

MIECZYSLAW MALAK.

(7 h.)

Łodzią żaglową z Torunia na Bałtyk.

W lipcu br. załoga gimnazjalnej łodzi żaglowej „Śmiglej”, w składzie kol. kol. Al. Rameczykowskiego, H. Maleśńskiego, R. Mossakowskiego, M. Malaka i L. Stefanowicza odbyła wycieczkę z Torunia na polskie morze wstęgą wód wiślanych. Oto garść wrażeń nadesłanych nam przez uczestnika tej wycieczki.

Red.

Po wielu dniach przygotowań — nadszedł wreszcie upragniony dzień wyjazdu — czwartek 3 lipca br.

Tego dnia o godz. 4-tej po południu, żegnani przez rodziców, ruszamy...

Jednym zwrotem „Śmigła” przebywa zimowy port, by za chwilę majestatycznie wypłynąć na szarą wstęgę królowej polskich wód — Wisłę.

Słaby wiatr pcha nas niezbyt szybko, umożliwiając obserwację mijanych okolic.

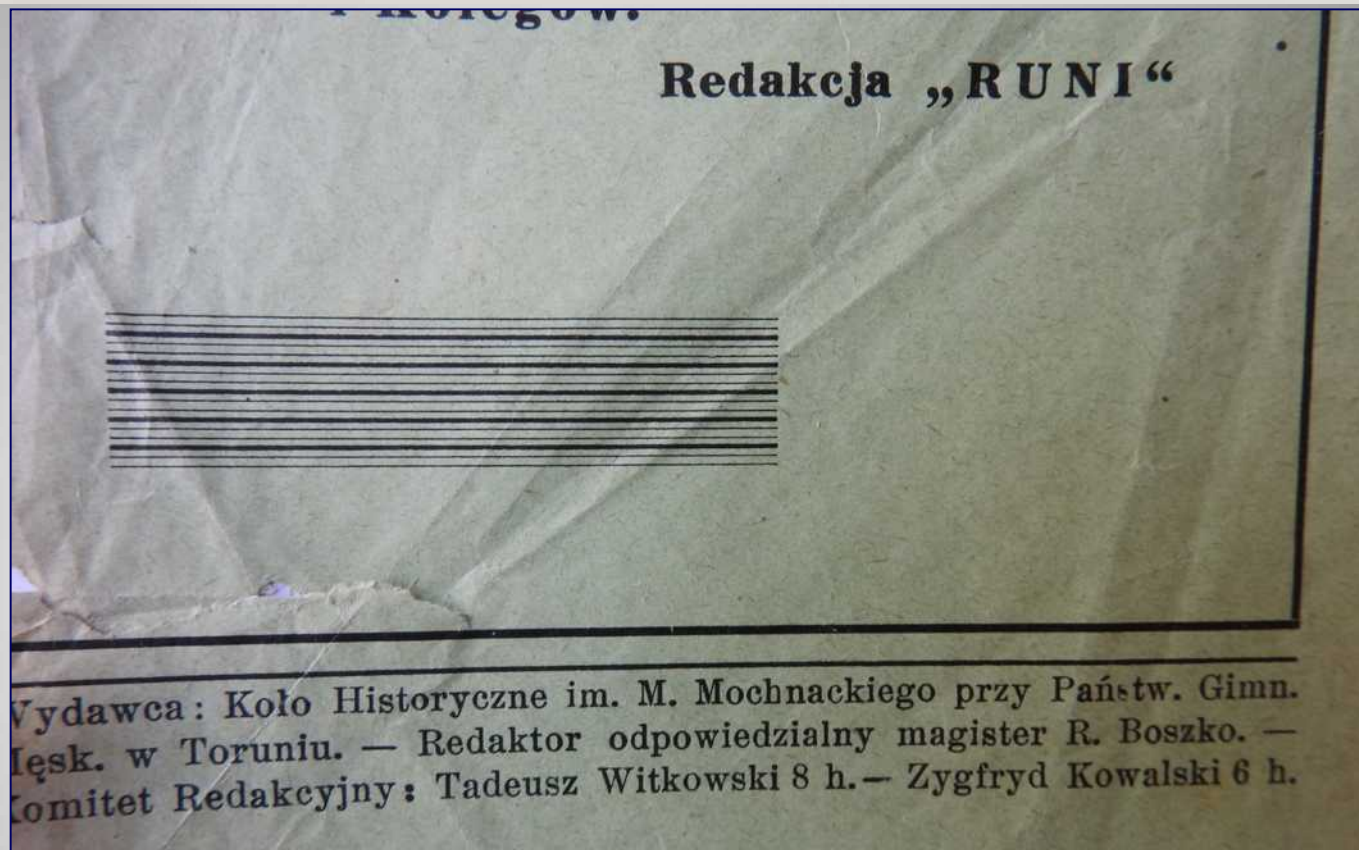
Pod wieczór, z ustaniem wiatru:

...Kiedy gasnący na niebie blask słońca,

Wianokrąg zarumienił od końca do końca,

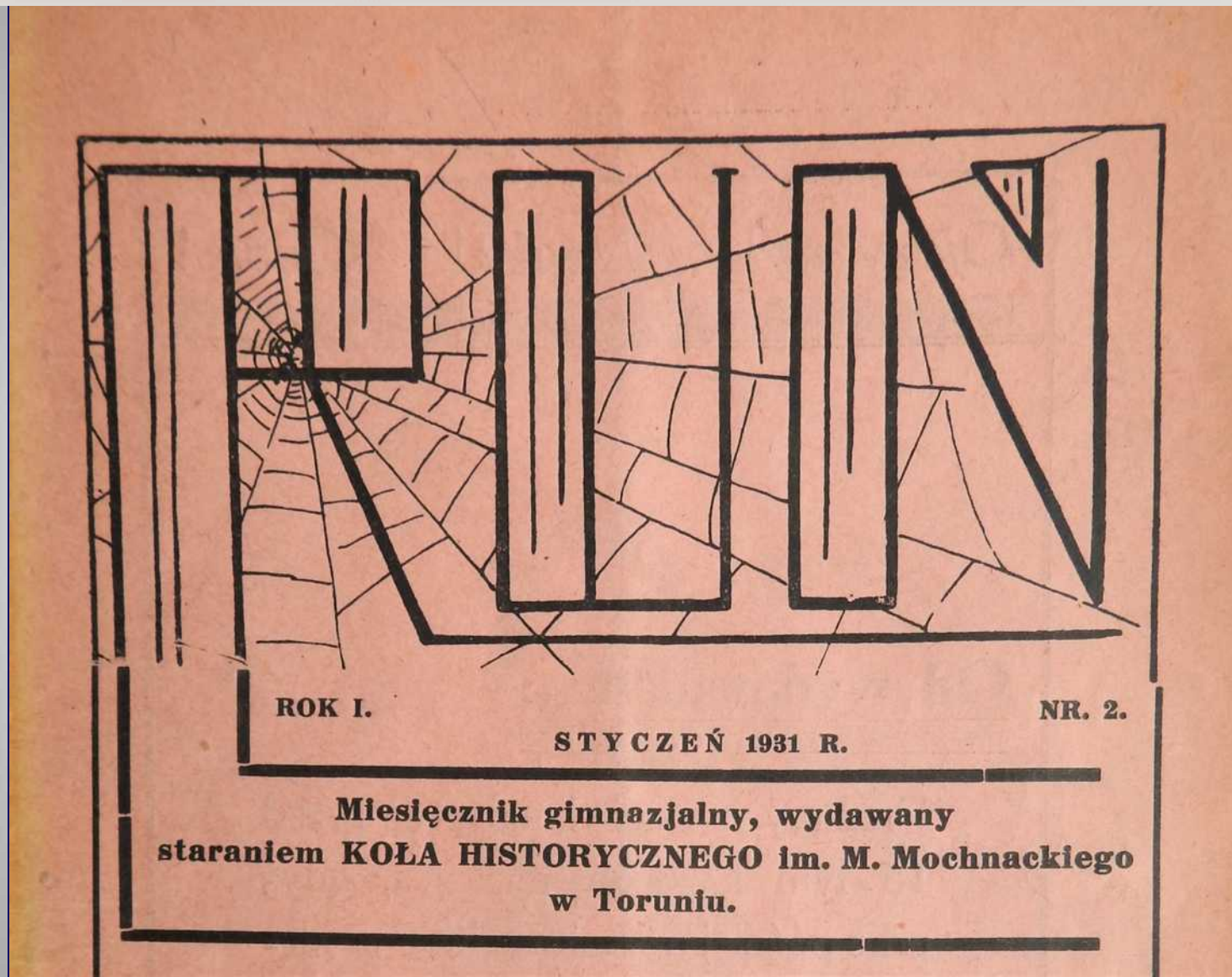
...Kiedy Wisła oblicze ponure

Poważnie w monarszą przywdziała purpurę...

Miesięcznik „Ruń”
wydawany przez Koło Historyczne im. M. Mochnackiego
przy Państw. Gimnazjum Męskim w Toruniu

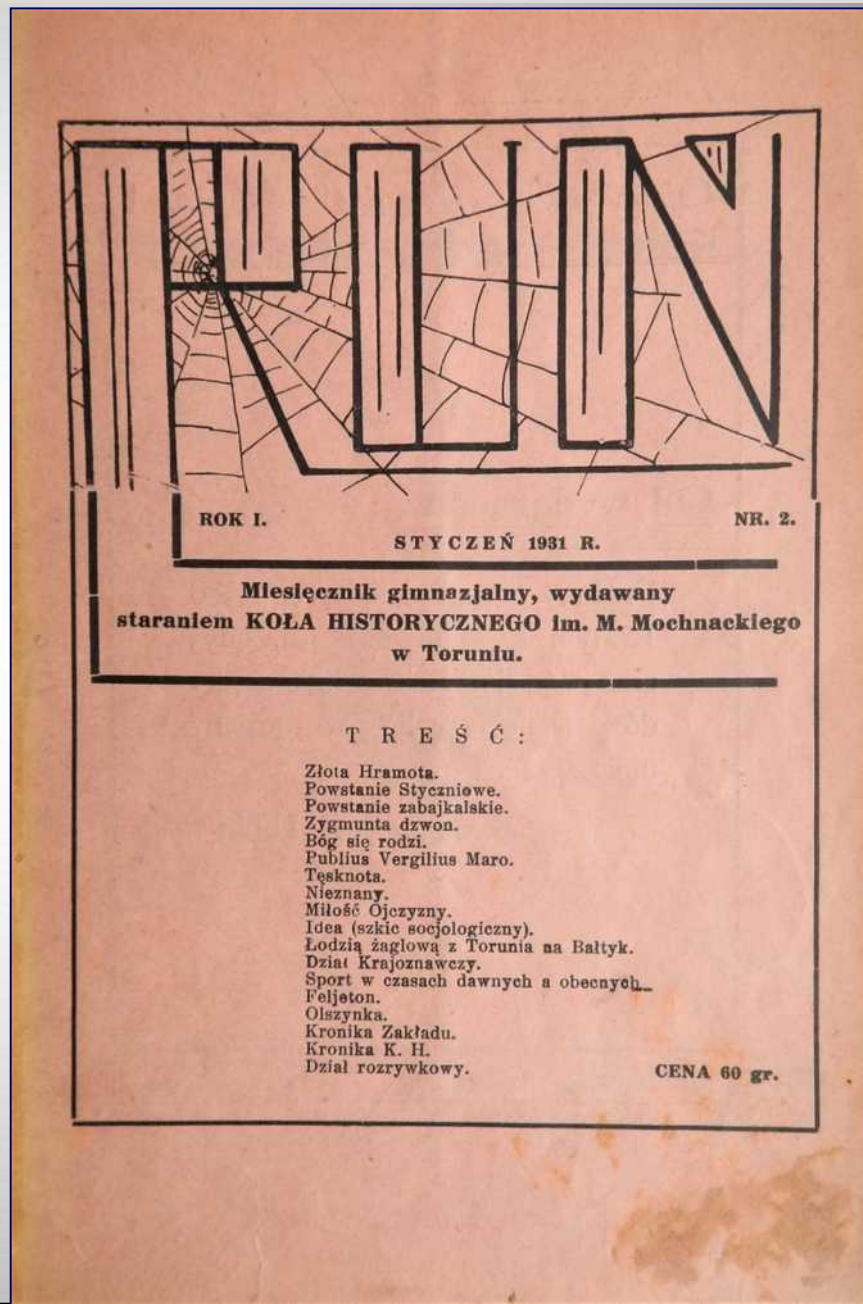

Miesięcznik „Ruń”

Miesięcznik „Ruń”

Od wydawnictwa.

Numer niniejszy, ze względów technicznych, kosztuje drożej, niż to było przez nas przewidziane. Następne numery kosztować będą normalnie, t. j. 75 gr. O czym mamy zaszczyt zawiadomić Koleżanki i Kolegów.

Redakcja „R U N I“

W Książnicy Kopernikańskiej zachowały się dwa numery uczniowskiego pisma „Ruń” z grudnia 1930 i ze stycznia 1931

Ojczyzna! Nauka! Cnota!

Od wydawnictwa:

Prosimy o nadsyłanie prac przed
15-tym każdego miesiąca, gdyż
prac później nadesłanych, ze wzglę-
dów technicznych, nie możemy
umieszczać.

Redakcja „R U N I “

Okładkę i podobiznę R. Traugutta wyk. kol. R. Mossakowski (8 hum)
Członkami Drukarni Robotniczej W. Pawlak i S-ka, Toruń, Legionów 7.

Ojczyzna! Nauka! Cnota!
okładkę zaprojektował Roman Mossakowski

RÓŻAŃSKI EUGENJUSZ.

(6 hm.)

Do Sympatyków.

*Dopiero teraz Kopernika „Buda“
Budzi i rwie się do życia.*

*Każdy próbuje, a komu się uda,
W „Runiu“ umieszcza odkrycia.*

*Nasz „Ruń“, miesięcznik, to obszerne dzieło,
Bo opisuje historję.*

*Poucza wszystkich, jak nasz król Jagiełło
Zdobyl wieczystą nam glorię.*

*Dowiesz się z niego jak polscy rycerze
Dzielnie bronili Ojczyzny,
Na których nieraz dziurawe pancerze
Zdradzały wciąż nowe blizny.*

Zachęcano uczniów do nadsyłania tekstów do pisma

Dyr. WŁADYSŁAW GLUCHOWSKI.

Dla miesięcznika „Ruń“

Kółko Historyczne przy naszym zakładzie powstało w grudniu 1929 r. z inicjatywy uczniów klasy szóstej humanistycznej. Celem Kółka było pogłębienie znajomości dziejów ojczystych i powszechnych, przez lekturę poważnych dzieł historycznych, referaty i wspólne omawianie zagadnień, nastroczających się przy dokładniejszym zapoznaniu się z dziełami, już to własnego narodu, już to innych.

Inicjatorowie zdawali sobie sprawę, jak konieczną jest wiedza historyczna dla każdego inteligentnego człowieka, szczególnie przy dzisiejszym ustroju demokratycznym, gdy wszyscy dorośli obywatele powołani są do udziału w życiu politycznym.

Dobrej polityki, bez znajomości historii, niepodobna sobie wyobrazić.

Na skutek zabiegów Zarządu Koła, wydziłono z uczniowskiej biblioteki gimnazjalnej dzieła o treści historycznej i oddano je w depozyt Kółku, które w ten sposób weszło w posiadanie dość zasobnej biblioteczki historycznej.

W ubiegłym roku szkolnym działalność Kółka ograniczyła się przeważnie do urządzania uroczystości i obchodów szkolnych, wymagających opracowania tematów historycznych.

Jest rzeczą znaną i zrozumiałą, że młodzież chętniej i z większym zaciekawieniem słucha odczytu swego kolegi, niż profesora, którego ma możność tak często słyszeć na lekcjach. Obchód zaś szkolny, należycie, przy żywym współdziałaniu uczniów, przygotowany, posiada wielkie znaczenie wychowawcze.

W bieżącym roku szkolnym, w Zarządzie Koła, powstała myśl wydawania pisma szkolnego, któreby poruszało wszelkie interesujące młodzież tematy, przynosiło sprawozdania z działalności różnych, a tak licznych orga-

Koło historyczne

W nowej rzeczywistości
Po 1945 w mieście już uniwersyteckim

Spełniło się marzenie Henryka Strobanda i środowiska torunian z okresu międzywojennego - powstał w Toruniu Uniwersytet Mikołaja Kopernika.

15 marca 1945 - reaktywowano Gimnazjum i Liceum im. Mikołaja Kopernika

Czerwiec 1946 - pierwsza powojenna matura

Siedziba i budynki szkoły

1568-1724 - zabudowania poklasztorne o. franciszkanów przylegające do kościoła Mariackiego (NMP)

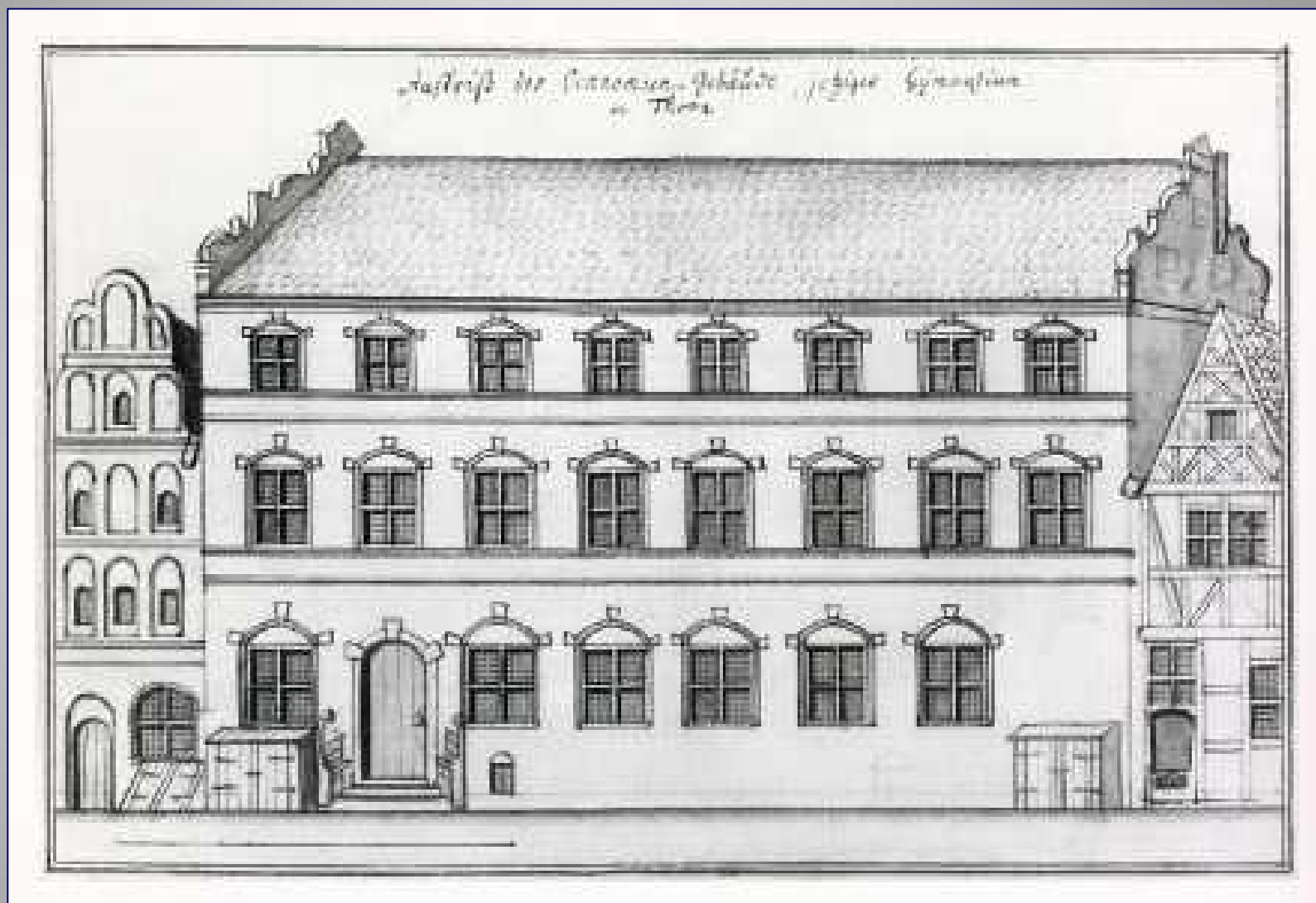
1601-1859 - gmach tzw. Ekonomii bursy

1921-1927 i 1945 - filia gimnazjum przy ul. Piekary 49

1855 - nowy gmach przy ul. Zaulek Prosowy 1 (aktualna siedziba szkoły)

II RP - filie szkoły przy ul. Sienkiewicza 30/32

Sala gimnastyczna przy ul. Mickiewicza

Rysował Jerzy Fryderyk Steiner (1704-1766)
„Ekonomia” – bursa szkolna i siedziba gimnazjum

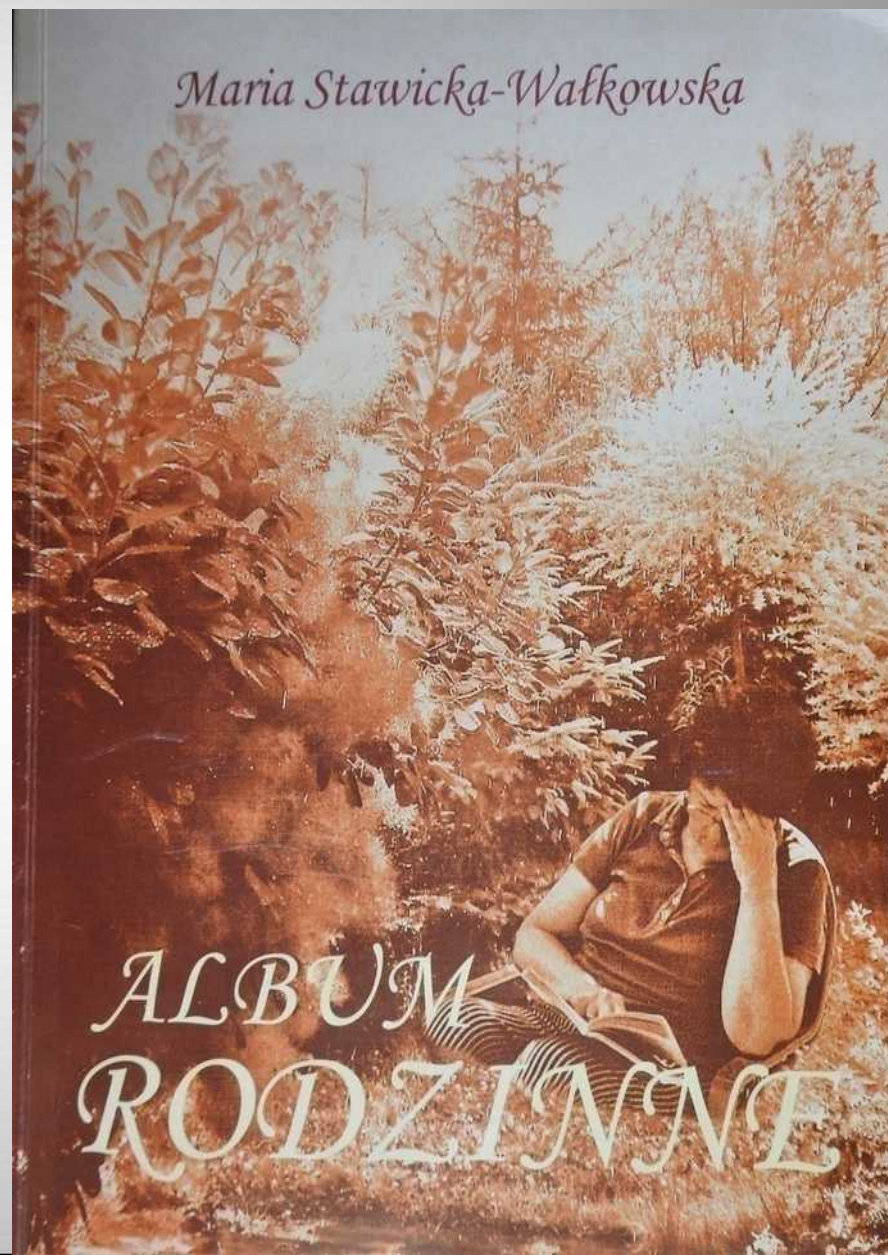
**Gimnazjum żyje we
wspomnieniach swych
uczniów**

**prof. dr hab. inż. arch.
Maria Stawicka-Wałkowska
[Nielubszyc]**

(m. 1956; Politechnika
Gdańska Zakład Architektury
Morskiej i Przemysłowej)

Album Rodzinne,

Toruń 2008

**Gimnazjum żyje we
wspomnieniach swych
uczniów**

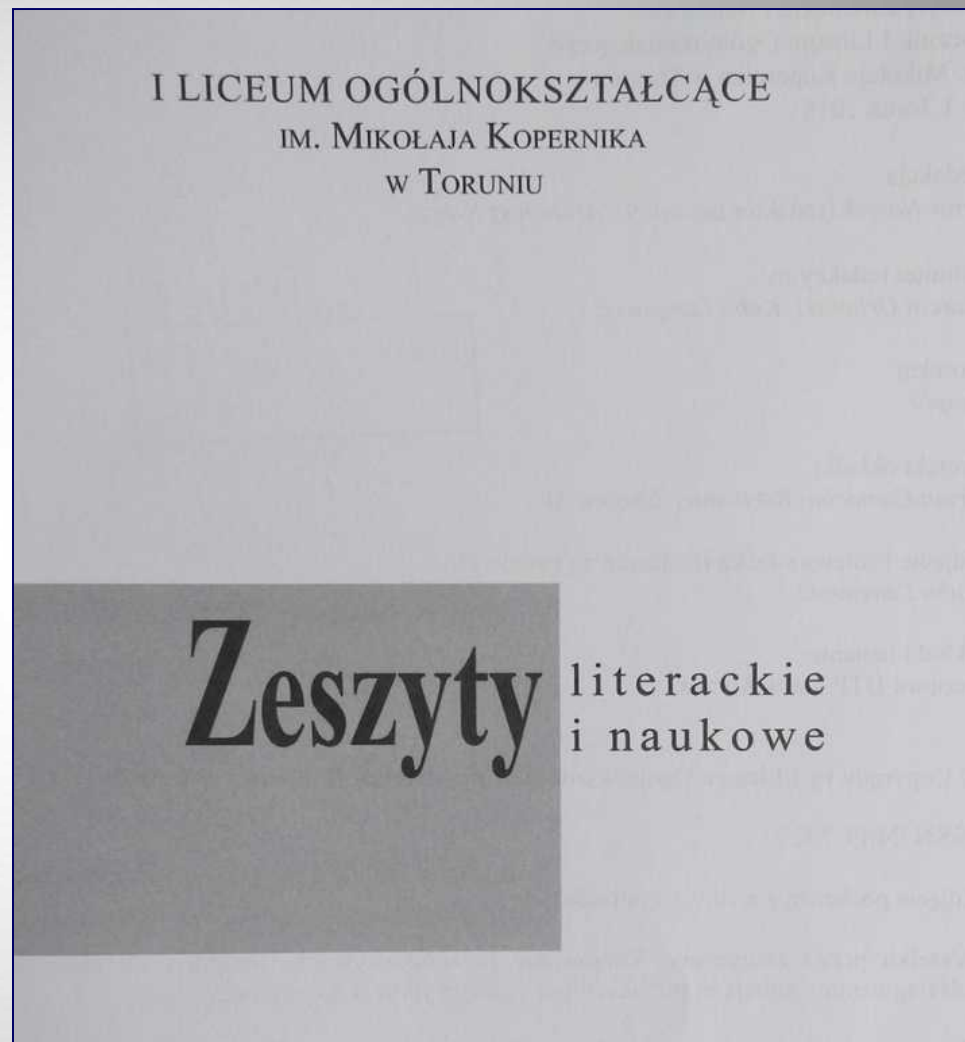
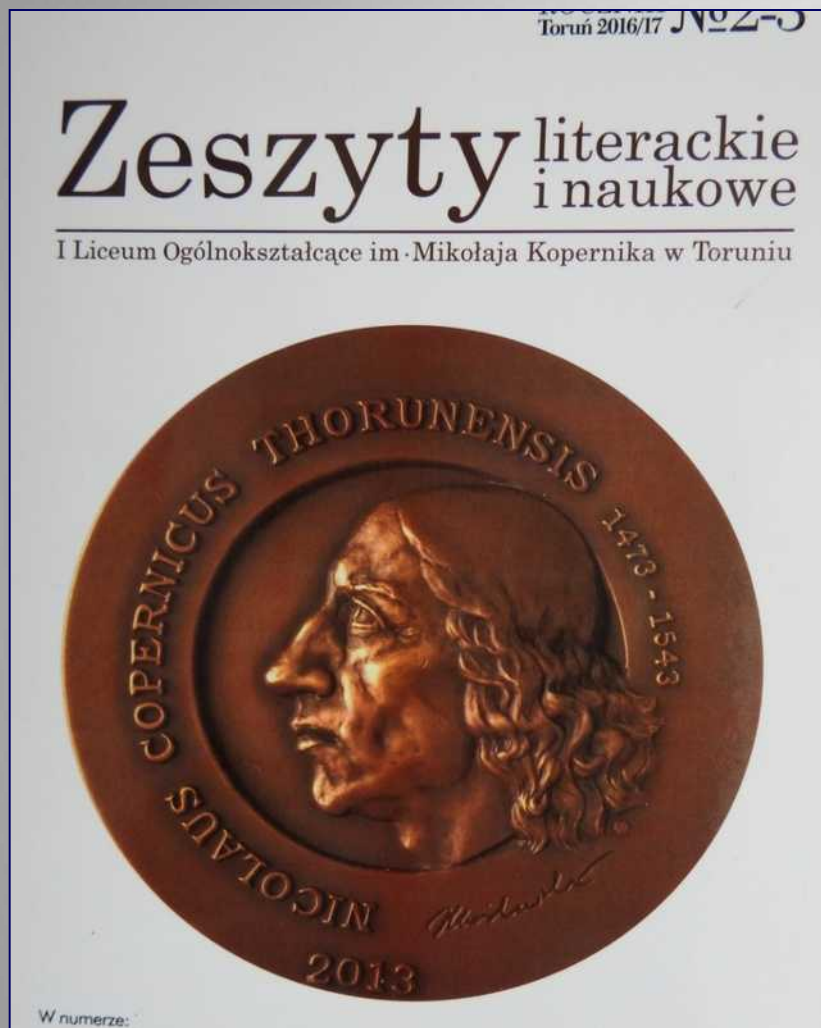
red. Zefiryn Jędrzyński

(m. 1951)

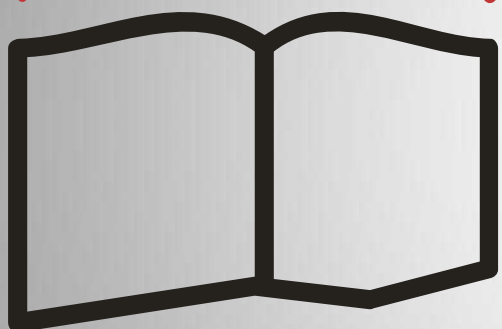
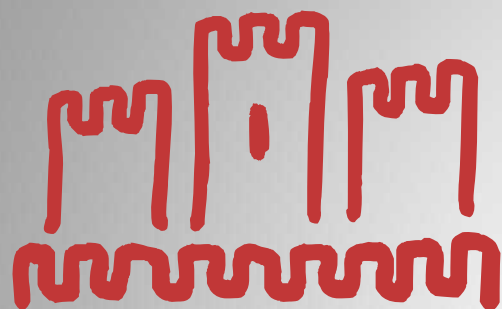
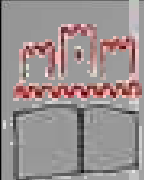
Było jak było

Toruń 2016

**Zeszyty Literackie i Naukowe I Liceum Ogólnokształcącego
im. Mikołaja Kopernika**

K S I A Ź N I C A
K O P E R N I K A Ń S K A

T O R U Ń

**W prezentacji wykorzystano
zdjęcia zbiorów
Książnicy Kopernikańskiej:**

- fot. rękopisów i starodruków -
Tomasz Dorawa (Książnica
Kopernikańska)**
- fot. zbiorów nowych -
Katarzyna Tomkowiak (Książnica
Kopernikańska)**

Dr Katarzyna Tomkowiak

**Wojewódzka Biblioteka Publiczna
– Książnica Kopernikańska w Toruniu**

<http://www.ksiaznica.torun.pl/>

87-100 Toruń, ul. Słowackiego 8,

e-mail: k.tomkowiak@ksiaznica.torun.pl